

Aras KAHRAMAN¹

¹ Yeditepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye.

SANAYİ ÜLKELERİNDE MİMARLIK TARİHİ EĞİTİMİ: KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE UYGULAMALAR

ÖZET

Bu çalışma, sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitiminin farklı akademik modeller üzerinden nasıl şekillendiğini inceleyerek, tarih eğitiminin tasarım pratiği ve diğer disiplinlerle olan ilişkisini değerlendirmektedir. Mimarlık tarihi eğitimi, ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır; ancak genel olarak tarih derslerinin yalnızca kronolojik ve üslup analizi odaklı olmaktan çıktığı, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir. Araştırmada İngiltere ve ABD gibi ülkelerde mimarlık tarihi eğitiminin genellikle sanat tarihi ve eleştirel kuram ile ilişkili olarak bağımsız bir disiplin şeklinde ele alındığı, buna karşın Hollanda ve Belçika'da tarih derslerinin tasarım stüdyolarıyla entegre edildiği tespit edilmiştir. Almanya, Avusturya ve İsviçre'de daha teknik ve mühendislik odaklı bir tarih eğitimi söz konusu iken, Fransa ve Japonya'da tarih dersleri kentsel miras ve koruma perspektifiyle sunulmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar, sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitiminin çeşitli modeller üzerinden geliştiğini ve ortak bir yaklaşım benimsenmediğini ortaya koymaktadır. Bazı ülkeler tarih eğitimi tasarım pratiğiyle birleştirirken, bazıları onu bağımsız bir disiplin olarak sürdürmeyi tercih etmektedir. Türkiye'de ise mimarlık tarihi eğitimi genellikle kronolojik ve üslup analizi odaklı bir şekilde yürütülmekte olup, sanayi ülkelerindeki farklı modeller, bu yaklaşımın yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Mimarlık tarihi eğitiminin gelecekte hangi yönde ilerlemesi gerektiği konusunda akademik bir mutabakat olmamakla birlikte, farklı yaklaşımlardan çıkarılacak derslerin mimarlık eğitiminin genel yapısını şekillendirmeye devam edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık tarihi, mimari pratik, sanayi ülkeleri, eğitim modelleri.

ARCHITECTURAL HISTORY EDUCATION IN INDUSTRIALIZED COUNTRIES: THEORETICAL APPROACHES AND APPLICATIONS

ABSTRACT

This study examines how architectural history education has evolved across various academic models in industrialized countries, assessing its relationship with architectural practice and other disciplines. Architectural history education varies from country to country; however, it is generally observed that history courses have moved beyond a purely chronological and stylistic analysis, adopting an interdisciplinary approach. The study identifies that in countries such as the United Kingdom and the United States; architectural history education is typically treated as an independent discipline associated with art history and critical theory. In contrast, history courses are integrated into design studios in the Netherlands and Belgium. In Germany, Austria, and Switzerland, architectural history education is more technically and engineering-oriented, whereas in France and Japan, it is delivered through the lens of urban heritage and conservation. These diverse approaches indicate that architectural history education in industrialized countries has developed through various models without a universally accepted framework. While some countries integrate history education with architectural practice, others maintain it as an independent academic discipline. In Türkiye, architectural history education is traditionally structured around chronological and stylistic analysis. However, different educational models in industrialized nations suggest the necessity of reevaluating this approach. Although there is no academic consensus on the future trajectory of architectural history education, insights drawn from diverse methodologies will likely continue to shape the overall structure of architectural education.

Keywords: Architectural history, architectural practice, industrialized countries, educational models.

Sorumlu Yazar : Aras Kahraman

Makale Geliş Tarihi : 27.02.2025

Makale Kabul Tarihi : 28.05.2025

DOI : 10.70370/ kapu.1648184

Makale Künye Bilgisi : Kahraman, A. (2025). Sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitimi: Kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar. *KAPU Trakya Journal of Architecture and Design*, 5(1), 26-46.

1. GİRİŞ

Mimarlık tarihi, insanlığın mekânsal gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan fiziksel yapıları çevrenin biçimsel, teknik ve kültürel gelişimini inceleyen disiplinler arası bir alandır (Kostof, 1995). Mimarlık yalnızca estetik bir üretim süreci değil, aynı zamanda toplumsal, politik, ekonomik ve teknolojik dinamiklerle şekillenen tarihsel bir anlatıdır (Summerson, 1980). Bu nedenle, mimarlık tarihi çalışmaları, yapıların fiziksel özelliklerini belgelemekten öteye geçerek, onların ait olduğu bağlamları, üretim süreçlerini ve temsil ettikleri ideolojik, dini veya kültürel anlamları analiz etmeyi hedefler (Giedion, 1968).

Mimarlık tarihi, yalnızca yapıların kronolojik gelişimini ve biçimsel değişimlerini ele alan bir alan olmanın ötesinde, mimari üretimi kültürel, politik, teknolojik ve toplumsal bağlamlarıyla birlikte değerlendiren disiplinler arası bir çalışma sahasıdır (Conway & Roenisch, 1994). Farklı kuramsal çerçeveler, mimarlığın tarihini anlamada çeşitli yöntemler sunmuş ve her biri mimarlık tarihini farklı açılardan ele alarak disipline özgün bakış açıları kazandırmıştır (Colquhoun, 1981). Bu bağlamda, mimarlık tarihi, mimarlığın geçmişini organize eden bir disiplin olması nedeniyle beşeri bilimler kategorisinde değerlendirilebilir¹.

Öte yandan, mimarlık tarihi eğitimi geçmişin tarafsız bir aktarımı olarak görmektense, belirli ideolojik tercihler ve temsil biçimleri üzerinden kurulan bir söylem alanı olarak değerlendirmek mümkündür. Bu çerçevede, mimarlık tarihi eğitiminin, Michel Foucault'nun (1999) tanımladığı anlamda, bilgiyi üretme ve yeniden üretme süreçlerinde iktidar ilişkilerinin etkili olduğu bir söylemsel zemine sahip olduğu söylenebilir. Söylem, yalnızca mevcut iktidar yapılarını yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda bu yapıların üretildiği ve yeniden kurulduğu bir alanı da tanımlar (Foucault, 1999). Hangi dönemlerin, yapıların ve tarzların "tarihsel değer" taşıdığına karar verilmesi, estetik ya da işlevsel kaygıların ötesinde, çoğu zaman resmî ideolojilerin güncel politikaları ve kurumsal hafızanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, mimarlık tarihi derslerinde belirli anlatıların ve örneklerin merkeze alınarak öne çıkarılması yoluyla "tarih" in inşa edilmesi, bu iktidar ilişkilerinin bir sonucu olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, mimarlık tarihi eğitimi pedagojik bir içerikten öte; temsiliyet ilişkilerinin ve ideolojik inşaların yeniden üretildiği bir alan olarak da nitelendirilebilir.

Mimarlık ve sanat tarihi, XIX. yüzyılda tek bir disiplin olarak değerlendirilmiş olmasına rağmen, günümüze kadar farklı bilimsel paradigmalardan perspektifinden ele alınmış ve bu paradigma değişimleri mimarlık tarih yazımı yaklaşımlarını etkilemiştir (Summerson, 1980). Biçimsel analiz, Marksist tarihçilik, fenomenoloji ve postmodern eleştiriler, mimarlık tarihinin farklı açılardan değerlendirilmesine olanak tanımış, bu çeşitlilik mimarlık tarihinin disiplinler arası doğasını ortaya koyarak sürekli gelişen bir alan olduğunu göstermiştir (Leach, 2015).

Mimarlık tarihi eğitiminin gerekliliği ve sağladığı faydalar nedir? Mimarlık eğitimi bağlamında mimarlık tarihinin amacı ve konumu nedir? Bu sorulara verilen yanıtlar belirli bir tayfta sınıflandırılabilir. Tayfin bir ucunda mimarlık tarihine sıcak bakan, mimarlık tarihini kimlik inşasının temeli ve çağdaş ile geleceğin mimarisine yönelik bir model olarak kabul eden yaklaşımlar yer almaktadır. Bu görüşe göre, geçmişin cevaplarına bağlı kalmak esastır. Bu tayfin diğer ucunda ise mimarlık tarihi bilgilerine karşı çıkan, geçmiş mimari birikimi göz ardı eden ve mimarlık tarihini yaratıcı tasarım sürecine engel olarak gören yaklaşımlar bulunmaktadır. Ancak bu tayfin iki ucu arasında, geçmişin etkisinden kurtulamayan ancak aynı zamanda tasarım sürecindeki yenilikçiliğin cazibesinden de uzaklaşamayan ara yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, mimarlık tarihine salt biçimci bir perspektiften yaklaşmamakla birlikte, tarihsel şemanın önemini vurgulamakta ve tarih bilgisinin kayda değer bir takım içerikler barındırdığına dikkat çekmektedir.

Birinci yaklaşım, mimarlık tarihi bilgisinin yararlı olduğunu ve tasarım süreçlerinde bu bilgi birikiminden faydalanılması gerektiğini savunan görüşlerden oluşmaktadır. Kronolojik yaklaşımdan

¹ Ancak, tarihsel olarak bu disiplinin konumu sabit kalmamış; özellikle XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarında, Mantıksal Pozitivizm (Logical Positivism) ve Empirizm paradigmasının etkisi altında deterministik bir bilim dalı olarak ele alınmıştır. Bu konuda Jacob Burckhardt'ın *The Architecture of the Italian Renaissance*, Heinrich Wölfflin'in *Principles of Art History* eserlerinden bahsetmek mümkündür.

uzaklaşmayı öneren bu tür sistemsel modellerin günümüze dek mimarlık tarihi derslerinde yaygın olarak uygulanmadığını söylemek mümkündür. Robert L. Anderson'a (1949) göre, XX. yüzyılın başlarından itibaren mimarlık tarihi, eğitim programlarında daha az öncelik verilen bir disiplin hâline gelmiş, bunun temel nedenlerinden biri modern mimarlığın tarihsel üsluplarla bağlarını koparması olmuştur. R. L. Anderson, mimarlık tarihinin işlevini düz bir bilgi aktarımı yerine, tasarım eğitimiyle bütünleşik ve eleştirel bir araç olarak yeniden düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, mimarlık tarihi yalnızca geçmişin belgelenmesi değil, aynı zamanda öğrencilerin çağdaş mimarlık pratiğini şekillendirmesine yardımcı olacak bir araç olarak değerlendirilmelidir. Hans Morgenthau (1995), mimarlık tarihinin yalnızca kronolojik bir sıralamaya dayalı olarak öğretilmesinin öğrencilerin yaratıcı süreçlerini desteklemediğini ve mimarlık pratiği ile tarih arasındaki bağı zayıflatıldığını öne sürmektedir. Morgenthau'e göre, mimarlık tarihinin bir sistem olarak ele alınması ve yapıların izole nesneler yerine bağlam içinde değerlendirilmesi, eğitimin daha etkili hâle gelmesini sağlayacaktır. Morgenthau'ın bu eleştirisi, mimarlık tarihinin yalnızca geçmiş belgeleyen bir alan olmaktan çıkıp tasarım sürecine entegre edilmesi gerektiğini savunan görüşlerle örtüşmektedir. Morgenthau (1995), tarih bilgisinin yapılandırılmasının belirli bir sistematik çerçevede gerçekleşmesi gerektiğini savunarak şu değerlendirmede bulunmuştur: *"Tarihin amacı geçmişle ilgili bilgileri aktarmaktır. Bu aktarım, olayları ve olguları belirli bir kronolojik çerçevede sıralamak suretiyle gerçekleşir. Buna karşılık mimari tasarımın amacı, insanlara işlevsel ve estetik açıdan kabul edilebilir mekânlar sunmaktır... Ancak tarih, mimarlık tasarım sürecinin vazgeçilmez bir bileşenidir."* Anthony Antoniadis (1992) de mimarlık tarihinin analiz edilmesinin gerekliliğini vurgulamış ve şu ifadeleri kullanmıştır: *"Tarih bilgisinin, mimari düşüncenin gelişimi açısından kritik bir değeri olduğu şüphe götürmez. Günümüzde özellikle ABD'de mimarlık eğitimi, tasarım sürecinde tarihsel verileri kullanmaya ve yaratıcı mimarlık anlayışını geçmişin analizine dayandırmaya önem vermektedir. Pek çok tasarım projesi, tarihsel araştırmaların sunduğu geçmiş bilgisiyle şekillendirilmektedir."* (Antoniadis, 1992). Aldo Rossi (2006) de mimarlık tarihi ile mimarlık üretimi arasındaki bağlantıyı vurgulayarak, tarihin mimarlık pratiği için bir araç olduğunu ve mimari tasarımların bu bilgi birikimiyle şekillendiğini belirtmektedir.

Mimarlık tarihi eğitiminin, günümüz mimari problemlerini anlamak açısından yararlı olduğunu ancak bu bilgilerin birebir olduğu gibi kullanılmaktansa eleştirel bir bakışla gözden geçirilmesi gerektiğini savunan görüşler, mimarlık tarihinin gerekli olduğunu kabul etmekle birlikte, onun tamamen tasarımsal bir paradigmanın parçası olmasından ziyade, tarih olgusunun tasarımcının beğeni yargısının arka planında kaçınılmaz bir varlık teşkil ettiğini öne sürmektedir. S. Anderson (1999), mimarlık tarihinin yalnızca geçmişin belgelenmesiyle sınırlı kalmaması gerektiğini, aynı zamanda çağdaş mimarlık pratiğiyle bağ kurarak eleştirel düşünme yetisini güçlendiren bir alan olması gerektiğini savunmaktadır. Anderson'a (1999) göre, mimarlık tarihi eğitimi, mimarlık okullarında sürekli değişen bir alan olmuş, tarih ile tasarım pratiği arasındaki ilişki zamanla farklı şekillerde yorumlanmıştır. Özellikle modernizmin eğitim sisteminde etkili olduğu XX. yüzyılın ortalarında, tarih bilgisinin mimarlık pratiğine doğrudan katkısı sorgulanmış ve kimi zaman tarih eğitimi tasarım stüdyolarından bağımsız bir alan olarak görülmüştür (Anderson, 1999). Bu durum, mimarlık tarihi eğitimi bağlamında çeşitli yöntemlerin ve kuramsal paradigmaların gelişmesine neden olmuş; ancak farklı kuramların birbiriyle örtüşmeyen yöntemleri, mimarlık tarihinin öğretilmesini karmaşık ve tartışmalı bir alan hâline getirmiştir. Mark Swenarton (1987), mimarlık tarihi eğitimi üzerine yaptığı çalışmada, bu alanda realist, klasik ve modernist olmak üzere üç ana yaklaşımı ele almıştır. Swenarton'a göre, bu yaklaşımlar mimarlık tarihini genellikle tasarım eğitiminin bir aracı olarak ele almakta ve bağımsız bir analitik disiplin olarak değerlendirmemektedir. Swenarton (1987), mimarlık tarihinin yalnızca belirli mimari paradigmaları desteklemek yerine eleştirel düşünmeyi teşvik eden bir alan olması gerektiğini savunmaktadır. Paul Alan Johnson (1994), mimarlık tarihi ve mimarlık kuramı arasındaki ilişkiye dair çeşitli yaklaşımları sınıflandırmıştır. Johnson'a göre bazı araştırmacılar mimarlık tarihi ile mimarlık kuramını birbirine bağımlı görürken, bazıları bu iki alanı birbirinden bağımsız kabul etmektedir. Diğer bir grup ise mimarlık tarihinin mimarlık eğitimi açısından hiçbir değeri olmadığını savunmaktadır. Ancak Johnson'a göre tarih ile kuram arasında özel bir bağ bulunmaktadır. Bu iki alanı tam anlamıyla birbirinden ayırmak mümkün olmasa da, analitik bir çerçevede değerlendirilerek aralarındaki ilişkiyi incelemek mümkündür. Hazel Conway (1994) ise mimarlık tarihinin araştırılmasını, günümüz

hakkında genel tarih araştırmalarından bağımsız düşünmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Conway'ye göre: *"Tarih araştırmaları, mevcut durumu anlamaya duyulan ihtiyaçtan kaynaklanır. Bu gereklilik, geçmişin bilinmeden bugünün anlaşılamayacağı inancından beslenir. Çünkü geçmişi inceleyerek günümüze nasıl ulaştığımızı, hangi kararların ve tercihlerin bizi bu noktaya getirdiğini anlayabiliriz. Mimarlık tarihinin incelenmesi de, geçmişi ve bugünü eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme imkânı sunar. Yalnızca geçmişin anlaşılması yoluyla, onun ürünü olan bugünün dünyasını kavrayabiliriz. Ve ancak geçmiş ile bugün arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlayarak daha iyi bir gelecek inşa edebiliriz"*.

Üçüncü yaklaşım ise mimarlık tarihinin günümüz mimarlık problemlerine ve tasarım süreçlerine gereksiz bir alan olduğunu savunmaktadır. Rainer Banham, mimarlık tarihi eğitiminin gereksiz olduğunu düşünenler arasındadır: *"Bir olgunun yalnızca pratik faydalarına odaklanan bir anlayışla değerlendirilmesi, tarihsel incelemelerin mimar için doğrudan yararlı sonuçlar üretmesini nadiren mümkün kılar"* (Johnson, 1994). Johnson (1994), tarihsel araştırmaların yalnızca üslup analizi ile sınırlı kalması durumunda mimarlık öğrencileri ve uzmanlar için herhangi bir fayda sağlamayacağını ifade etmektedir. Benzer şekilde, Bruno Zevi, tarih eğitiminin Beaux-Arts Okulu'nda üslup analizine indirgenmesinin, mimarlık tarihini yaratıcı süreçle ilişkilendirmek yerine biçimciliğe hapsederek özgün tasarımların önünü kapattığını belirtir: *"Beaux-Arts ekolü, mimarlık tarihini üslup analizine indirgeyerek, onu yaratıcı mimarlığın karşısına koyan bir dogmaya dönüştürmüştür"* (Antoniades, 1992). Bruno Zevi, modern mimarlığın güçlü bir savunucusu olarak, postmodernizmin ortaya çıkışıyla birlikte tarihselci yaklaşımlara sert eleştiriler yöneltmiş ve mimarlık tarihinde geçmişin baskın etkilerine karşı çıkmıştır. Charles Jencks'e (1986) göre Zevi, Beaux-Arts eğitim sisteminin mimarlık öğrencilerini geçmişin ağırlığı altında ezdiğini ve bu durumun yaratıcı süreçleri olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, mimarlık tarihi eğitimi, mimarlık öğretiminin temel bir bileşeni olarak görülmemekte ve yalnızca tarihsel farkındalık kazandırmakla sınırlandırılmaktadır. Tarihsel bilgiden hareketle zamansız ve evrensel mimari ilkeler üretmenin mümkün olmadığını savunanlar, mimarlık tarihinin eğitime katkısının sınırlı olduğunu öne sürmektedir.

Dördüncü yaklaşım ise tarihsel bilgilerin mimarlık pratiğine aktarılmasının gerekliliğini reddetmemekle birlikte, bu durumun ilerlemeyi engelleyebileceğini iddia etmektedir. Bu noktada şu sorunun sorulması gerekir: Geçmişteki mimarlar, geleneksel mimarlık kurallarına bağlı kalarak nasıl yeni tasarımlar üretebilmiş ve mimarlığı ileriye taşıyabilmiştir? Nitekim tarih boyunca mimarlar, geçmişe bağlı kalarak dahi yaratıcı eserler ortaya koymuş ve bu eserler günümüzde bile hayranlık uyandıran bir teknik ve sanatsal başarı sergilemiştir. Bu bağlamda, Peter Collins'in konuya ilişkin değerlendirmesi dikkat çekicidir. Collins'e (1998) göre, tarih öncesi dönemlerde mimarlar, mimarlık tarihinin evrimsel sürecini tam anlamıyla kavramaksızın yaratıcı ve başarılı eserler üretebilmişlerdir. Ancak XIX. yüzyılda mimarlık tarihi akademik bir disiplin olarak ele alınmaya başlandığında, mimarlık üretimi bu tarihsel süreçlerin ağırlığı altında ezilmiş ve doğal yaratıcı sürecini kaybetmiştir. Collins (1998) bu durumu şu şekilde açıklar: *"Önceki dönemlerde mimarların yaratıcı olmalarının temel sebebi, mimarlık tarihinin gelişim süreçlerine tam anlamıyla vakıf olmamalarıydı. XIX. yüzyılda mimarlar bu süreçleri akademik bir çerçevede öğrenmeye başladıklarında, yaratıcılıkları da zayıfladı. Bu durum, sanki bir kişi küçük dilinin yutkunma sırasındaki işleyişi hakkında bir kitap okuduktan sonra doğal şekilde yemek yemekten aciz hale gelmesine benzer"*. Collins, tarihsel süreci analiz ederek geçmişin ilkelerini doğrudan bugüne uygulamaya çalışan mimarların, yaratıcı özgürlüklerini kaybettiklerini ve bunun sonucunda güncel mimari üretimin sekteye uğradığını ileri sürmektedir.

Görünen o ki, tarih eğitiminin tasarım pratiğine nasıl entegre edilmesi gerektiği ve mimarlık tarihinin yararlı olup olmadığı konusunda hâlâ bir uzlaşma sağlanamamıştır. Ancak, mimarlığın geçmişini bilmenin, reddedilmesi gereken bir alan olarak görülse bile, en azından neyin reddedilip edilmemesi gerektiğine dair bir bilinç oluşturduğu söylenebilir. Mimarlık tarihinin en önemli kanıtı olan tarihi yapıların varlığı ve korunması sorunu ya da mimarlık eğitiminin gereksinimleri açısından değerlendirildiğinde, mimarlık tarihinin akademik bir disiplin olarak öğretilmesinin kaçınılmaz olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'deki mimarlık tarihi eğitim müfredatı incelendiğinde, genellikle mimarlık tarihinin toplumsal, ekonomik, ideolojik ve kültürel bağlamlardan bağımsız ele alındığı ve çoğunlukla üslup ve biçimsel analizlerle sınırlandırıldığı görülmektedir (Necipoğlu, 2015). Bu tür bir sınırlama, mimarlık tarihini yalnızca içsel bir sistem olarak değerlendiren yaklaşımlara dayanmaktadır. Öyle ki, yukarıda ele alınan mimarlık tarihi eğitimi yaklaşımlarının ortak noktası da bu eğitimin yalnızca kronolojik bir çerçevede ele alınmaması ve diğer alanlardan ya da faktörlerden bağımsız bir disiplin olarak değerlendirilmemesi gerektiğidir. Bu hususun en ideal şekli ise, S. Anderson'un (1999) da vurguladığı gibi, mimarlık tarihi eğitiminin tasarım eğitimiyle doğrudan bağlantı kurmadığı sürece, öğrencilerin mimarlık tarihine mesleki pratik açısından ilgisiz kalmasına yol açmaya devam edecek olmasıdır.

Bu bağlamda gelişmiş sanayi ülkelerindeki okullarda gelişen mimarlık tarihi eğitimine bakmak bu ülkelerde mimarlık tarihi eğitiminin nasıl ele alındığı ve hangi süreçlerden geçtiği hakkında bilgi verecektir. Bu hususun Türkiye'deki mimarlık bölümlerinde mimarlık tarihi eğitime katkı sağlamak amacıyla bu makalede dünyadaki sanayi ülkelerinde gerçekleşen mimarlık tarihi eğitimi gözden geçirilerek bu sürecin mimarlık pratiği ile nasıl yürüdüğü veyahut entegre edil(me)diği hakkında bilgi paylaşılacaktır. Bu çalışmada incelenen ülkeler, sanayi devrimini erken dönemde yaşamış, mimarlık eğitimi alanında kurumsallaşmış geleneklere sahip, farklı coğrafi, kültürel ve pedagojik yaklaşımlar geliştirmiş sanayi toplumları arasından seçilmiştir. Ülke seçiminde, mimarlık eğitimi sistemlerinin kurumsal çeşitliliği, tarihsel sürekliliği ve ilgili literatürdeki temsiliyet düzeyleri temel ölçütler olarak dikkate alınmıştır. Ayrıca, seçilen ülkeler mimarlık tarihi eğitimi alanında kapsamlı akademik çalışmaların üretildiği ve farklı metodolojik yaklaşımların gelişim gösterdiği örneklerdir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, karşılaştırmalı analiz ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitiminin farklı akademik modeller üzerindeki gelişimi incelenmektedir. Çalışmada, İngiltere, Avusturalya, ABD, Almanya, Avusturya, İsviçre, Fransa, Japonya, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerdeki mimarlık tarihi eğitiminin ana çerçevesi, teorik yaklaşımlar ve uygulamalı modeller açısından karşılaştırılmıştır. Farklı ülkelerde benimsenen yaklaşımlar, tarih eğitiminin tasarım pratiği ve disiplinler arası bağlamlarla ilişkisi doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Çalışmanın büyük bölümünde betimsel analiz yöntemiyle literatür taraması gerçekleştirilmiş, mimarlık tarihi eğitimi üzerine yapılan önceki akademik çalışmalar incelenmiştir. Bu analiz, mimarlık tarihi eğitiminin kuramsal ve uygulamalı yönleriyle nasıl şekillendiğini anlamaya katkı sağlamaktadır.

3. SANAYİ ÜLKELERİNDE MİMARLIK TARİHİ EĞİTİMİ

3.1. İngiltere ve Avustralya'da Mimarlık Tarihi Eğitimi

İngiltere'de mimarlık tarihi eğitimi, *Britanya Kraliyet Mimarlar Enstitüsü*² tarafından belirlenen standartlara göre şekillendirilmiştir. RIBA, mimarlık eğitiminin genel kalitesini değerlendiren ve belirli standartları zorunlu kılan bir otorite olarak, mimarlık tarihi derslerinin de mimarlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmasını sağlamaktadır (Howard, 2002). Bu nedenle, ülkedeki tüm mimarlık okulları müfredatlarında mimarlık tarihi derslerine yer vermek zorundadır. Bununla birlikte, yalnızca Edinburgh Üniversitesi ve Keele Üniversitesi gibi sınırlı sayıda yükseköğretim kurumu, lisans seviyesinde mimarlık tarihi alanında uzmanlık programları sunmaktadır (Howard, 2002).

İngiltere'de mimarlık tarihi eğitimi genellikle sanat tarihi bölümlerine entegre edilmiştir. Ancak, ülkede mimarlık tarihine özel bağımsız akademik bölümlerin sınırlı sayıda olması, bu alandaki akademik ilerlemeyi zorlaştırmaktadır. Üniversitelerde genellikle sanat tarihçileri tarafından verilen derslerde, mimarlık tarihi sanat tarihi perspektifinden ele alınmakta, bu durum ise mimarlık tarihi alanında uzmanlaşan akademisyenlerin sayısını azaltmaktadır (Howard, 2002). Bu bağlamda, mimarlık tarihinin sanat tarihi içinde marjinalleştirildiği ve yeterli akademik desteği göremediği

² Royal Institute of British Architects (RIBA)

ifade edilmektedir. Bu minvalde Edinburgh Üniversitesi son zamanlarda akademik yapılanmasını yeniden şekillendirerek mimarlık tarihi eğitimi alanında daha disiplinler arası bir yaklaşım benimsemiştir. Günümüzde *Edinburg Mimarlık ve Peyzaj Mimarlığı Okulu*³ bünyesinde sunulan *Mimarlık Tarihi ve Kuramı* ile *Mimarlık Tarihi ve Mirası*⁴ programlarında, mimarlık tarihini yalnızca sanat tarihi perspektifinden değil, aynı zamanda kent planlaması, tarihi koruma çalışmaları ve mimari eleştiri bağlamında ele alındıkları iddia belirtilmektedir (University of Edinburgh, 2023). Bu dönüşüm, mimarlık tarihi derslerinin kent planlaması, tarihi koruma çalışmaları ve mimari eleştiri gibi alanlarla daha yakın ilişkilendirilmesine olanak sağlamış, öğrencilere kuramsal bilgiyle uygulamalı deneyimi birleştirme fırsatı sunmuştur. Üniversitenin 2002’de fakültelerden okullara geçiş yapması, mimarlık tarihinin sanat tarihi ve beşeri bilimlerle daha yakın ilişkilendirilmesine olanak sağlamıştır (University of Edinburgh, 2023). Bu değişim, mimarlık tarihi disiplini sanat tarihi perspektifinin ötesine taşıyarak, öğrencilerin tarihi yapıları belgeleme, koruma politikaları geliştirme ve çağdaş mimari tartışmalarına katılmalarını sağlayan bir eğitim modeli sunmuştur. Lisans ve lisansüstü düzeyde sunulan programlar, öğrencilere kuramsal bilgiyle saha çalışmasını birleştirme fırsatı vermektedir (University of Edinburgh, 2023).

İngiltere’de mimarlık tarihi eğitimi dijitalleşme sürecinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Historic England Archive gibi dijital arşivler, öğrencilere ve araştırmacılara 12 milyondan fazla tarihi fotoğraf, plan ve belge sunarak eğitimde önemli bir kaynak haline gelmiştir (Historic England, 2023). Ayrıca, Pevsner Architectural Guides gibi önemli kaynaklar dijital platformlara taşınmış ve araştırmacılar için daha erişilebilir hale gelmiştir (Pevsner, 2025).

Öte yandan, Avustralya’da mimarlık tarihi eğitimi daha çok farklı disiplinlerden gelen akademisyenler tarafından yürütülmektedir. Burada mimarlık tarihi dersleri, genellikle sosyal bilimlerle, ekonomi, edebiyat, sanat tarihi, coğrafya ve kültürel çalışmalar gibi farklı alanlarla ilişkilendirilerek öğretilmektedir. Avustralya’daki bu yaklaşım, mimarlık tarihini daha geniş bir kültürel bağlama oturtarak, küresel ve yerel mimari arasındaki etkileşimleri ele almaktadır (Howard, 2002). Avustralya’daki mimarlık tarihi eğitiminin postkolonyal kimlik ve kültürel etkileşimler çerçevesinde ele alınması ve mimarlığın yalnızca bir kültürel ifade aracı değil, aynı zamanda bir kültürel eleştiri aracı olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünenler de vardır (Akkach, 2001)⁵.

Avustralya’da mimarlık tarihi eğitimi, belirli kurallar çerçevesinde yürütülmekte olup, özellikle kuramsal çerçevelerin çeşitliliğine önem verilmektedir. Ancak, ülkede mimarlık okullarında tek bir kuramsal yaklaşımın hâkim olması engellenmekte, öğrencilerin farklı metodolojik yaklaşımlarla eğitilmesi teşvik edilmektedir. Örneğin, modernizm, postmodernizm, eleştirel kuram ve kültürel çalışmalar gibi farklı kuramsal yaklaşımlar mimarlık tarihi derslerinde ele alınmaktadır (Howard, 2002). John Macarthur (2000), mimarlık tarihi müfredatlarının kanon tartışmaları çerçevesinde yeniden şekillendirilmesi gerektiğini ve öğrencilerin belirli bir mimarlık tarihine sıkışıp kalmaması için eleştirel perspektiflerin müfredata entegre edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

İngiltere ve Avustralya’daki mimarlık tarihi eğitimi farklı akademik yapılar içinde ele alınmakta, her iki ülkenin eğitim sistemleri, tarih disiplini farklı kuramsal ve metodolojik bağlamlarda sunmaktadır. İngiltere’de sanat tarihi ağırlıklı bir mimarlık tarihi eğitimi benimsenirken, Avustralya’da daha disiplinler arası bir eğitim yaklaşımı ön plandadır. Son yıllarda mimarlık tarihi eğitiminde çeşitlilik ve kapsayıcılık konularına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Akademik çerçevede, mimarlık tarihinin yalnızca Avrupa merkezli bir perspektiften ele alınmasının yetersiz olduğu ve küresel mimarlık tarihine daha fazla yer verilmesi gerektiği yönündeki tartışmalar artmıştır. Örneğin, *Matrix Açık Feminist Mimarlık Arşivi*⁶ gibi girişimler, mimarlık tarihinin kadın

³ Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture - ESALA

⁴ Architectural History and Theory and Architectural History and Heritage

⁵ Buradan hareketle Melbourne Üniversitesi, 2007 yılında “Melbourne Model” olarak bilinen yeni bir eğitim sistemine geçerek mimarlık tarihi eğitimi daha bütüncül bir yaklaşımla ele almaya başlamıştır. 2014 yılında açılan Melbourne School of Design binası, mimarlık tarihi eğitimi için ileri teknoloji kaynaklar ve disiplinler arası iş birliği imkânı sunmaktadır (University of Melbourne, 2023). Melbourne Üniversitesi’nde mimarlık tarihi eğitimi, özellikle Asya-Pasifik bölgesindeki mimari mirasa odaklanarak küresel mimarlık tarihine yönelik daha geniş bir perspektif sunmaktadır (Melbourne School of Design, 2023).

⁶ Matrix Open Feminist Architecture Archive - MOFAA

mimarlar ve azınlık grupların katkıları bağlamında da ele alınmasını sağlamıştır (Matrix Feminist Design Co-operative, 2002).

3.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Mimarlık Tarihi Eğitimi

Amerika Birleşik Devletleri'nde mimarlık tarihi eğitimi, Avrupa'daki eğitim modellerinden etkilenecek şekilde şekillenmiş ve zaman içinde kendine özgü bir çerçeve kazanmıştır. XIX. yüzyılın sonlarına doğru ABD'de mimarlık eğitimi daha sistematik bir hâle gelmiş, Avrupa'daki Beaux-Arts modelinin etkisi altında, tarih bilgisinin tasarım süreçlerine rehberlik etmesi gerektiği fikri öne çıkmıştır. Bu dönemde, akademik kurumlar mimarlık tarihini, geçmişin estetik ve yapısal ilkelerini aktarmanın bir aracı olarak görmüş ve tarih eğitimi, tasarım disiplininin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir (Chafee, 1977; Wright, 1990).

Ancak, XX. yüzyılın başlarında modernist hareketin yükselişiyle birlikte mimarlık tarihi eğitimi, biçimselci yaklaşımlardan uzaklaşarak daha analitik ve kuramsal bir perspektifle ele alınmaya başlanmıştır. Walter Gropius, *Harvard Üniversitesi*'nde (1937) ve Ludwig Mies van der Rohe, *Illinois Teknoloji Enstitüsü*'nde (1938) modernist mimarlık eğitimini şekillendirirken, mimarlık tarihi derslerine yönelik yaklaşımda belirgin bir değişiklik meydana gelmiştir. Anderson'a (1999) göre, Gropius'un Harvard'da mimarlık tarihine mesafeli bir tutum sergilemesi, tarih bilgisinin tasarım pratiğiyle doğrudan ilişkilendirilmesine yönelik geleneksel yaklaşımı sorgulamaya açmıştır. Aynı şekilde, Mies van der Rohe (1941), tarih eğitimini modern tasarım sürecine doğrudan katkıda bulunması gereken bir araç olarak görmek yerine, belirli tarihsel dönemleri analiz eden, ancak çağdaş tasarımın bağımsızlığını koruyan bir disiplin olarak değerlendirmiştir.

Bu süreçte, tarih eğitiminin mimarlık stüdyoları ile doğrudan bağlantısının zayıfladığı görülmektedir. Modernist paradigmanın egemen olduğu bu dönemde, tarih bilgisi bağımsız bir akademik alan olarak şekillenmiş ve tasarım pratiklerinden ayrılmıştır. Mimarlık fakültelerinde tarih dersleri, giderek sanat tarihi ve kültürel incelemelerle daha fazla örtüşmeye başlamış, tarih eğitimi mimarlık pratiğine katkıda bulunan bir araç olmaktan çok, entelektüel bir çerçeve sunan bir alan hâline gelmiştir.

XX. yüzyılın ortalarından itibaren mimarlık tarihi eğitimi, farklı kuramsal yaklaşımların etkisi altında yeniden şekillenmiştir. Beaux-Arts geleneğinden gelen tarih eğitimi, tasarım odaklı bir yöntem izlerken, modernist eğitim modelleri tarih bilgisini tasarımdan bağımsız bir bilgi alanı olarak ele almıştır (Watkin, 1980; Frampton & Latour, 1980). Ancak 1960'lı yıllardan itibaren, Kenneth Frampton ve Manfredo Tafuri gibi akademisyenler tarafından geliştirilen eleştirel tarih yaklaşımı, mimarlık tarihini sosyal, politik ve kültürel bağlamlarla ilişkilendirerek yeniden değerlendirmeyi amaçlamıştır (Moholy-Nagy, 1967). Özellikle 1960'ların sonunda, *Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT)* ve *Columbia Üniversitesi* gibi kurumlar, mimarlık tarihini sadece geçmişin belgelenmesi olarak değil, eleştirel düşünme ve kuramsal analiz için bir zemin olarak değerlendiren yeni yaklaşımlar geliştirmiştir. Kenneth Frampton'ın (1983) *tarihsel bölgeselcilik* kavramı, bu dönemde mimarlık tarihi eğitiminde tarihsel bağlamın göz ardı edilmemesi gerektiğini savunan bir anlayışı temsil etmiştir. Stanford Anderson (1999), bu dönemde tarih eğitiminin mimarlık okullarında özerk bir disiplin olarak konumlanmasının, tasarım süreçleriyle olan bağına daha da zayıflatıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda, eleştirel tarih ve kuram yaklaşımının güçlenmesi, mimarlık tarihinin yalnızca bir form repertuarı olarak değil, çağdaş mimarlık üretimini yönlendiren bir bilgi alanı olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu dönemde, mimarlık tarihi eğitiminin içeriği de değişmiştir. Örneğin, Spiro Kostof (1995) ve Dell Upton (1998), mimarlık tarihinin yalnızca klasik yapıları inceleyen bir alan olmaktan çıkması gerektiğini ve daha geniş bir bağlamda, toplumsal ve kültürel süreçleri de kapsamaması gerektiğini savunmuşlardır. Bruno Zevi (1951), mimarlık tarihini "operatif bir tarih" olarak ele alarak, tarih bilgisinin çağdaş mimarlık üretimini doğrudan etkilemesi gerektiğini öne sürmüştür (Zevi, 1951). Manfredo Tafuri (1980) ise, tarih bilgisinin ideolojik bir bağlam içinde ele alınması gerektiğini savunarak, tarih öğretiminin eleştirel bir araç olması gerektiğini vurgulamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde son yıllarda mimarlık tarihi eğitimi, farklı akademik kurumlar arasında çeşitlilik göstermekte ve disiplinler arası yaklaşımlarla zenginleşmektedir. Massachusetts

Teknoloji Enstitüsü (MIT), *Mimarlık Tarihi, Kuram ve Eleştiri*⁷ programı aracılığıyla sanat ve mimarlık tarihinin eleştirel analizine odaklanmaktadır. Bu program, öğrencilerin mimarlık ve sanat eserlerinin tarihsel bağlamlarını, yorumlanma biçimlerini ve bu eserler üzerindeki jeopolitik etkileri incelemelerini teşvik etmektedir. HTC programı, lisans ve lisansüstü düzeyde dersler sunarak, öğrencilerin eleştirel düşünme ve analitik becerilerini geliştirmeyi amaçladığını iddia etmektedir (MIT, n.d.).

Harvard Üniversitesi'nde, *Sanat ve Mimarlık Tarihi Bölümü*⁸, görsel sanatlar ve mimarlığın tarihsel yorumlanması ve eleştirel analizine yönelik bir eğitim sunmaktadır. Bölüm, öğrencilerin sanatsal ve mimari eserleri teknik, malzeme ve çevresel bağlamlarda değerlendirmelerini sağlayarak, görsel okuryazarlık ve kültürel analiz becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. *Harvard Sanat Müzeleri*⁹ ve diğer kampüs koleksiyonlarıyla iş birliği yaparak, öğrencilere orijinal eserlerle doğrudan çalışma imkânı sunmaktadır (Harvard University, n.d.).

Columbia Üniversitesi'nde ise, *Mimarlık Tarihi ve Kuramı*¹⁰ programı, mimarlık ve sanatın tarihsel ve kuramsal boyutlarını disiplinler arası bir perspektifle ele almaktadır. Programda, mimarlık tarihini yalnızca form ve üslup üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve politik bağlamlarla ilişkilendirerek değerlendirildiği belirtilmiştir. Columbia'nın Mimarlık, Planlama ve Koruma Fakültesi (GSAPP) bünyesinde sunulan dersler, öğrencilerin tarihsel analiz yapmasını teşvik ederken, çağdaş mimari pratiklerle bağ kurmalarına da olanak tanımaktadır (Columbia University, n.d.).

ABD'de mimarlık tarihi eğitimi, farklı akademik kurumlar arasında büyük çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Harvard Üniversitesi, tasarım stüdyoları ile doğrudan bağlantısı olmayan kuramsal bir tarih anlayışını benimserken, MIT ve Princeton Üniversitesi, tarih bilgisini çağdaş tasarım süreçleriyle ilişkilendirmeye çalışmaktadır (Hays, 1995; MIT, n.d.). Columbia Üniversitesi, mimarlık tarihini sanat tarihi bölümü ile entegre ederek öğretmekte ve tarih eğitimini kültürel analizle birleştirmektedir (Anderson, 1999; Columbia University, n.d.). Bu çeşitlilik, mimarlık tarihi eğitiminin dinamik bir alan olarak gelişmeye devam ettiğini göstermektedir. ABD'de tarih eğitiminin mimarlık pratiğiyle ne ölçüde bütünleşmesi gerektiği konusu tartışılmaya devam etmekte ve mimarlık tarihi, yalnızca geçmişin belgelenmesine dayalı bir alan olmanın ötesinde, çağdaş tasarım süreçleriyle bağlantılı bir disiplin olarak yeniden şekillenmektedir.

3.3. Almanya, Avusturya ve İsviçre'de Mimarlık Tarihi Eğitimi

Almanya, Avusturya ve İsviçre'de Mimarlık Tarihi Eğitimi Almanya'da mimarlık eğitimi tarihsel olarak XVIII. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. İlk mimarlık okulu olan Königliche Bauakademie (Kraliyet Mimarlık Akademisi), 1799 yılında Berlin'de kurulmuştur. 1836'dan sonra Karl Friedrich Schinkel tarafından yeni bir binaya taşınan okulun amacı, sadece profesyonel mimarlar yetiştirmek değil, aynı zamanda akademik araştırmaları teşvik eden bir ortam oluşturmaktır. Bu bağlamda, mimarlık tarihi eğitimi, tasarım stüdyoları ile iç içe geçmiş, tarihsel biçimlerin (özellikle Antik Yunan ve Gotik mimari) öğretimiyle birleştirilmiştir (Neumann, 2002). Sonuç olarak, bu eğitim sistemi, mezunların antik eserlerin restorasyonunda görev almasını sağlarken, aynı zamanda Almanya'da arkeolojik araştırmaların gelişmesine de katkıda bulunmuştur. XIX. yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın başlarına kadar, mimarlık tarihi eğitimi ağırlıklı olarak kronolojik bir yaklaşımı benimsemiş ve biçimsel analizlere dayalı bir müfredat sunmuştur. Ancak 1920'lerden itibaren eğitimde yeni yaklaşımlar benimsenmiş ve mimarlık tarihinin mühendislik, malzeme bilimi ve yapı teknolojisi gibi disiplinlerle entegre edilmesi gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır (Gropius, 1971). Bu doğrultuda, mimarlık tarihi eğitimi, tasarım stüdyolarından bağımsız bir akademik alan olarak ele alınmaya başlanmış ve Almanya, Avusturya ve İsviçre'deki mimarlık fakültelerinde ayrı bir ders olarak sunulmuştur.

⁷ History, Theory, and Criticism - HTC

⁸ Department of History of Art and Architecture

⁹ Harvard Art Museums

¹⁰ History and Theory of Architecture.

Almanya'da mimarlık tarihi eğitimi ve mimarlık tarihi araştırmaları arasındaki fark oldukça belirgindir. Mimarlık tarihi, sanatsal ve kültürel süreçlerin bir parçası olarak ele alınırken, yapı tarihi daha çok teknik ve mühendislik odaklı bir disiplin olarak değerlendirilmektedir (Neumann, 2002). Örneğin, yapı tarihi derslerinde, tarihi yapıların belgelenmesi, malzeme analizi, restorasyon teknikleri gibi konular işlenmektedir.

Almanya, Avusturya ve İsviçre'deki mimarlık okullarında, mimarlık tarihi eğitimi genellikle farklı bölümlerde verilmekte olup, mimarlık ve sanat tarihi bölümlerinde yer almaktadır. Almanya'da, mimarlık eğitiminin ilk iki yılında mimarlık tarihi dersi zorunlu olarak verilmektedir. Ancak üst sınıflarda bu dersler genellikle seçmeli hale gelmektedir. Bu nedenle, zorunlu dersler arasında yer almayan mimarlık tarihi, eğitimdeki önceliğini yitirmekte ve mühendislik veya tasarım odaklı derslerin gölgesinde kalmaktadır (Neumann, 2002).

Mimarlık tarihi eğitiminin güçlü olduğu okullardan biri, *İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü*'dür¹¹. 1855 yılında kurulan bu okulda, mimarlık tarihine büyük önem verilmekte olup, ilk iki yıl boyunca zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Ayrıca, öğrenciler restorasyon, kent tarihi ve sanat tarihi gibi konularla da tanıştırılmaktadır (Neumann, 2002). ETH Zürich'te, 1967 yılında kurulan *Mimarlık Tarihi ve Kuramsi Enstitüsü*¹², mimarlık tarihi ve kuramı alanında önemli bir araştırma ve eğitim merkezi olarak faaliyet göstermektedir. Enstitü, tarih ve kuram arasındaki etkileşimi vurgulayarak, mimarlık eğitiminde disiplinler arası bir yaklaşımı benimsemektedir. Özellikle son yıllarda enstitü bünyesinde çeşitli araştırma projeleri ve doktora programları yürütülmektedir. Ayrıca, ETH Zürich'in Mimarlık Bölümü Yerel, Bölgesel ve Ulusal Planlama Enstitüsü'nü¹³, *Ağ Şehri ve Peyzaj*¹⁴ olarak yeniden organize ederek mimarlık tarihi ve kuramsi eğitiminde kentsel planlama ve peyzaj çalışmalarının entegrasyonunu güçlendirmiştir (ETH Zürich, 2024).

Viyana Teknik Üniversitesi'nde (Technische Universität Wien), mimarlık tarihi eğitimi dört yıl boyunca zorunlu olarak sunulmaktadır. Bu okulda, modern mimarlık tarihi, XIX. ve XX. yüzyıl mimarlığı, toplumsal ve kültürel bağlamda mimarlık tarihi gibi dersler programın önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Neumann, 2002). *Sanat Tarihi, Yapı Arkeolojisi ve Restorasyon Enstitüsü*¹⁵ bünyesinde yer alan *Mimarlık Tarihi ve Yapı Arkeolojisi Bölümü*, mimarlık tarihi eğitime kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Bölüm, mimarlık tarihinin kuramsal yönlerinin yanı sıra, tarihi yapıların belgelenmesi, analiz edilmesi ve korunması konularında da eğitim vermektedir. Öğrenciler, farklı dönemlere ait mimari eserleri inceleyerek, mevcut yapılarla çalışma ve restorasyon teknikleri konusunda pratik deneyim kazanmaktadırlar (TU Wien, 2024). Enstitü, (1) *Sanat Tarihi, Yapı Arkeolojisi ve Araştırmaları*, (2) *Restorasyon, Anıt Koruma* ve (3) *Mevcut Yapılarda İnşaat* olmak üzere üç temel akademik bileşenden oluşmaktadır. Bu yapısal ayırım, mimarlık tarihi araştırmaları ile koruma ve restorasyon çalışmalarının kuramsal ve uygulamalı yönlerini bütüncül bir yaklaşımla ele almayı amaçlamaktadır. Bu bölümler, kuramsal bilgi ile pratik uygulamayı birleştirerek, mimarlık öğrencilerine geniş kapsamlı bir eğitim sunmaktadır. Özellikle mevcut yapıların sürdürülebilirliği ve korunması konularında yapılan çalışmalar, günümüz mimarlık pratiği için büyük önem taşımaktadır (TU Wien, 2024).

Almanya, Avusturya ve İsviçre'de mimarlık tarihi eğitimi, tarihsel süreç içinde biçimsel analizlerden disiplinler arası yaklaşımlara doğru bir evrim geçirmiştir. Mimarlık tarihi eğitimi, başlangıçta üslup odaklı bir öğretim yöntemi benimserken, zaman içinde mühendislik, yapı teknolojisi ve restorasyon gibi alanlarla entegre edilmiştir. Bununla birlikte, özellikle modern dönemde mimarlık tarihi dersleri, tasarım odaklı eğitimin gölgesinde kalmış ve akademik bağlamda konumunu sorgulayan bir yapıya bürünmüştür. ETH Zürich ve TU Wien gibi önde gelen üniversiteler, sanat tarihi ve yapı arkeolojisi gibi disiplinlerle bütünlük bir mimarlık tarihi eğitimi sunarak bu alandaki akademik sürekliliği sağlamaya çalışmaktadır. Ancak, mimarlık tarihi eğitiminin geleceği, akademik yaklaşımlar ve eğitim

¹¹ Eidgenössische Technische Hochschule Zürich - ETH Zürich.

¹² Institut für Geschichte und Theorie der Architektur – gta.

¹³ Institut für Orts-, Regional- und Landesplanung – ORL.

¹⁴ Netzwerk Stadt und Landschaft – NSL.

¹⁵ Institut für Kunstgeschichte, Bauforschung und Denkmalpflege

politikaları doğrultusunda şekillenmeye devam etmekte olup, bu alanın mesleki pratikle nasıl daha güçlü bağlar kuracağı konusu günümüzde önemli bir tartışma konusudur.

3.4. Fransa'da Mimarlık Tarihi Eğitimi

Fransa'da mimarlık tarihi eğitimi, özellikle 1968'deki öğrenci ayaklanmalarının Beaux-Arts sisteminin tekeli sarsmasıyla birlikte köklü bir dönüşüm geçirmiştir. 1968'e kadar mimarlık tarihi, genellikle mimarlar tarafından ve tasarım odaklı bir yaklaşımla verilmekteydi. Ancak Beaux-Arts modelinin eleştirilmesi, mimarlık tarihinin, tasarım pedagojisinin ayrılmaz bir parçası olarak yeniden şekillendirilmesine yol açmıştır (Chafee, 1977).

Bu dönüşümde iki temel gelişmenin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki, 1964'te Andre Malraux'un kültür bakanlığı döneminde kurulan *Fransa Genel Anıtlar ve Sanatsal Zenginlikler Envanteri*¹⁶ olmuştur. Bu envanter projesi, akademik mimarlık tarihçiliğine olan ihtiyacı artırmış ve Fransız mimarlık tarihinin metodolojik çeşitliliğini genişletmiştir (Chastel, 1990). İkinci gelişme ise, Aralık 1968'de çıkarılan bir kararnameyle mimarlık okullarının mevcut sisteminin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Bu kararname, mimarlık eğitimini üniversitelerden bağımsız hale getirerek devletin mimarlık eğitimi üzerindeki denetimini farklı bir yapıya dönüştürmüştür (Bergdoll & Thomine, 2002).

1970'lerden itibaren, Fransız mimarlık tarihi eğitiminde metodolojik değişiklikler meydana gelmiştir. Geleneksel sanat tarihi yaklaşımının yanı sıra, tarihsel tipoloji ve kent morfolojisi çalışmaları mimarlık tarihine entegre edilmiştir. Özellikle Manfredo Tafuri ve Saverio Muratori'nin tarihsel yaklaşımlarından etkilenen Fransız akademisyenleri, mimarlık tarihini yalnızca sanatsal ve estetik bir disiplin olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kentsel bir görüngü olarak ele almaya başlamışlardır (Bergdoll & Thomine, 2002). Pérouse de Montclos'un (1988) *Mimarlık: Yöntem ve Terimler*¹⁷ adlı çalışması, bu dönemde mimarlık tarihi eğitiminde temel referanslardan biri olarak kabul edilmiştir.

Mimarlık okullarında mimarlık tarihi eğitimi genellikle ilk üç yıl boyunca zorunlu ders olarak sunulmakta, dördüncü yılda isteğe bağlı olarak devam etmektedir. Dersler genellikle antik çağdan modern döneme kadar genelleyici bir bakış sunmakta olup, ileri seviyelerde daha spesifik konulara odaklanılmaktadır. XX. yüzyıl modern mimarlık kuramları ile Fransız mimarlık tarihinin kültürel mirasla ilişkisi gibi konular ders müfredatına eklenmiştir (Bergdoll & Thomine, 2002).

1995'te mimarlık okullarının bütçesi Kültür Bakanlığı'na devredilmiş ve bu husus, mimarlık tarihi eğitiminde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1997 reformuyla, mimarlık okullarındaki eğitimin yapısı üniversitelerdeki lisans, yüksek lisans ve doktora sistemine yaklaştırılmıştır. Bu düzenleme sayesinde, mimarlık tarihi alanında doktora yapmak isteyen öğrenciler için üniversitelerle ortak programlar geliştirilmiştir (Bergdoll & Thomine, 2002).

*Paris-Belleville Ulusal Yüksek Mimarlık Okulu*¹⁸ ve *Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi* bünyesindeki *Sanat ve Arkeoloji Tarihi Okulu*¹⁹, mimarlık tarihi eğitimini disiplinler arası bir yaklaşımla ele almakta ve kuramsal bilgi ile uygulamalı süreçleri bütünleştiren kapsamlı programlar sunmaktadır. Paris-Belleville'de mimarlık tarihi eğitimi, öğrencilerin mimarlık tarihine dair temel kavramları ve farklı mimari akımları kavramalarını sağlarken, tarihsel analizlerin yalnızca biçimsel ve üslupsal çerçevede değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve politik bağlamlarla birlikte ele alınmasına olanak tanımaktadır (École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville, n.d.-a). Mimarlık tarihi dersleri, tasarım stüdyoları ve kent tarihi çalışmalarıyla entegre bir şekilde yürütülmekte, bu sayede öğrencilerin tarihsel dokuyu malzeme, teknik ve işlev bağlamında değerlendirmesi teşvik edilmektedir (École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville, n.d.-b). Mimarlık tarihinin, restorasyon, miras yönetimi ve yapı belgelenmesi gibi alanlarla ilişkilendirilmesiyle, öğrencilerin mimarlık tarihine dair kuramsal bilgiyi çağdaş tasarım süreçlerine entegre etmeleri sağlanmaktadır. Sorbonne Üniversitesi'nde ise mimarlık tarihi, şehircilik ve

¹⁶ Inventaire Général des Monuments et Richesses Artistiques de la France

¹⁷ Architecture: Vocabulaire

¹⁸ École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville - ENSAPB.

¹⁹ École d'Histoire de l'Art et d'Archéologie de la Sorbonne - EHAAS

peyzajla ilişkilendirilerek, tarihsel bağlamın mimari üretim üzerindeki etkileri araştırılmaktadır (Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne, n.d.-a). *Mimarlık, Şehir, Peyzaj: Tarih ve Miras* programında, öğrenciler Orta Çağ'dan günümüze kadar uzanan kentsel ve mimari üretimleri inceleyerek, inşa edilmiş çevrenin tarihsel süreç içindeki dönüşümünü analiz etmektedir (Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne, n.d.-b)²⁰. Eğitim modeli, mimari mirasın korunması, miras hukuku ve tasarım süreçlerinin tarihsel bağlam ile ilişkilendirilmesi gibi konulara odaklanarak, öğrencilere kuramsal bilgiyi pratik çalışmalarla bütünleştirme imkânı sunmaktadır²¹. Her iki kurumda da mimarlık tarihi eğitimi, tasarım süreçlerine yön veren bir bilgi alanı olarak ele alınmakta, öğrencilerin mimari biçimlerin tarihsel gelişimini kavrayarak çağdaş tasarım pratiğinde eleştirel bir perspektif geliştirmesi hedeflenmektedir (École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville, n.d.-c; Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne, n.d.-b).

Fransız mimarlık tarihi eğitimi, farklı kurumlar arasındaki etkileşim ve iş birlikleriyle daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Mimarlık okullarıyla üniversiteler arasında doktora seviyesinde programlar artarken, mimarlık tarihi eğitimi giderek uzmanlık alanı haline gelmiş, koruma ve kültürel miras çalışmaları üzerine yeni akademik girişimler ortaya çıkmıştır. Fransa'daki yeni mimarlık tarihçileri nesli, sadece sanatsal ve tarihsel bakış açısıyla değil, aynı zamanda mimarlık pratiğiyle de yakından ilgili bir disiplin oluşturma yolunda ilerlemektedir.

3.5. Belçika ve Hollanda'da Mimarlık Tarihi Eğitimi

Belçika ve Hollanda'da mimarlık tarihi eğitimi, Avrupa'daki diğer ülkelerle kıyaslandığında kendine özgü bir gelişim süreci izlemiş ve kuramsal ve pratik eğitimin bir arada sunulduğu disiplinler arası bir model oluşturmuştur. Heynen & de Jonge'nin (2002) belirttiği gibi, bu iki ülkede mimarlık tarihi eğitimi yalnızca geçmişin belgelenmesiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda çağdaş tasarım süreçlerine yön veren bir entelektüel araç olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, mimarlık tarihinin aktarımı yalnızca biçimsel analizlere ve üslup tarihine dayalı bir içerik taşımamakta, aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik bağlamlar üzerinden ele alınmaktadır.

Belçika'da *Leuven Katolik Üniversitesi*²², *Brüksel Libre Üniversitesi*²³ ve *Gent Üniversitesi*²⁴ gibi kurumlar mimarlık tarihi eğitiminde önemli merkezler olarak öne çıkmaktadır. Leuven Katolik Üniversitesi'nde mimarlık tarihi dersleri, sanat tarihi ve kültürel çalışmalarla iç içe bir yapıya sahiptir. Mimarlık tarihi eğitimi, klasik Avrupa mimarlık tarihinden çok daha geniş bir perspektifle ele alınmakta, özellikle sömürge dönemi mimarlığı ve kentleşme süreçleri gibi konular da ders içeriklerinde yer almaktadır (Heynen & de Jonge, 2002). Leuven Katolik Üniversitesi'nde, mimarlık bölümü bünyesindeki *Mimarlık Tarihi, Kuramı ve Eleştirisi*²⁵ programı, mimarlık, kültür ve toplum arasındaki ilişkileri geçmişten günümüze ele alan yenilikçi anlatılar geliştirmektedir (KU Leuven, n.d.). Bu program, mimarlık tarihini eleştirel bir perspektiften inceleyerek, mekânsal uygulamalar ile kültürel ve sosyal olgular arasındaki etkileşimleri araştırmaktadır²⁶. Bunun yanı sıra, Brüksel ve Gent'teki üniversitelerde mimarlık tarihi yalnızca Avrupa merkezli bir yaklaşımla ele alınmamakta, küresel tarih perspektifiyle Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki mimari hareketler de incelenmektedir (De Jonge, 2000). Brüksel Libre Üniversitesi'nde mimarlık tarihi eğitimi kronolojik bir müfredatla sunulmaktadır. Örneğin, *Mimarlık Tarihi: Başlangıçtan XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar*²⁷ başlıklı ders, mimarlığın başlangıcından XIX. yüzyılın sonuna kadar olan dönemini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır (Université Libre de Bruxelles, n.d.). Bu ders, mimarlık tarihini kronolojik bir yöntemle

²⁰ Architecture, Ville, Paysage: Histoire et Patrimoine – AVP

²¹ Ayrıca, üniversite bünyesindeki *Sanat, Kültür ve Toplum Tarihi Araştırma Merkezi* (HiCSA), mimarlık tarihi alanında genç araştırmacıların çalışmalarını desteklemekte ve yayınlamaktadır. Örneğin, "L'Atelier de la Recherche. Annales d'Histoire de l'Architecture" başlıklı yayın serisi, mimarlık tarihi alanındaki güncel araştırmaları ve akademik çalışmaları içermektedir (Marantz, 2022).

²² Katholieke Universiteit Leuven – KU Leuven.

²³ Université libre de Bruxelles - ULB.

²⁴ Universiteit Gent.

²⁵ History, Theory and Criticism of Architecture.

²⁶ Programın kapsamı, mobilya ve iç mekân tasarımıyla kentsel koşullar ve küreselleşmenin etkilerine kadar geniş bir yelpazede konuları kapsamaktadır (KU Leuven, n.d.).

²⁷ Histoire de l'architecture : Des origines à la fin du XIXe siècle.

sunarken, öğrencilerin farklı dönemlerin karakteristik özelliklerini ve toplumsal bağlamlarını anlamalarını sağlamayı hedeflemektedir.

Hollanda'daki mimarlık tarihi eğitimi, tasarım stüdyoları ile daha doğrudan entegre edilmiştir. *TU Delft* ve *Eindhoven Teknoloji Üniversitesi*, tarih bilgisini tasarım eğitimiyle birleştiren bir sistem geliştirmiştir. Heynen & de Jonge (2002), TU Delft'te tarih derslerinin yalnızca kronolojik bilgi aktarımına dayalı olmadığını, aksine De Stijl hareketi, CIAM'ın kentsel planlama üzerindeki etkileri, postmodernizm ve sürdürülebilirlik gibi konuların tarih eğitiminin temel bileşenleri arasında yer aldığını belirtmektedir. Özellikle Aldo van Eyck ve Herman Hertzberger gibi mimarların kuramsal katkıları, tarih derslerinin yalnızca geçmişi öğrenmek için değil, aynı zamanda çağdaş mimarlık üretiminde eleştirel bir analiz yöntemi olarak kullanılmasını teşvik etmektedir (Heynen, 1999). Son yıllarda TU Delft'te Mimarlık Tarihi Kürsüsü Hollanda mimarlığı ve kentlerinin yüzyıllar içindeki evrimini inceleyen uzmanların yanı sıra, küresel, disiplinler arası ve kültürler arası uygulamalar üzerine çalışan akademisyenleri de barındırmaktadır. Eğitim konuları arasında su ve petrol gibi kaynakların liman kentleri ve diğer metropol alanlar üzerindeki etkileri de bulunmaktadır. Bu bağlamda, kürsü üyeleri tarafından hazırlanan kısa filmler, tarihî ve çağdaş liman kentlerinin yanı sıra küresel petrol manzaralarını da ele almaktadır (TU Delft, n.d.-a). Kürsünün *Mimarlık ve Şehir Planlaması Tarihi*²⁸ stüdyosu, suyun mimari tasarım ve kent planlamasındaki rolü gibi güncel sorunları ele almaktadır. Özellikle *Kentsel Takımada*²⁹ stüdyosu, suya duyarlı mimari ve kentsel stratejiler geliştirmeye odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, suyun tasarım süreçlerindeki temel bir bileşen olarak ele alınmasını teşvik etmektedir (TU Delft, n.d.-b).

Belçika ve Hollanda'daki mimarlık tarihi eğitiminin temel özelliklerinden biri, disiplinler arası yaklaşım ve eleştirel düşünme becerilerine odaklanmasıdır. Mimarlık tarihi dersleri, sanat tarihi, mühendislik, kültürel miras çalışmaları ve kent politikaları gibi farklı alanlarla bütünleşik bir şekilde sunulmaktadır (Heynen & de Jonge, 2002). Özellikle Hollanda'da, tarih eğitimi kentsel planlama, restorasyon çalışmaları ve miras yönetimiyle yakından ilişkilidir ve öğrencilerin yalnızca tarihsel yapıları incelemekle kalmayıp, bu bilgileri çağdaş tasarım süreçlerinde nasıl kullanabileceklerini öğrenmeleri hedeflenmektedir.

Ayrıca, Belçika ve Hollanda'da mimarlık tarihi eğitimi kuramsal ve uygulamalı bileşenleri bir arada sunan bir model üzerinden yürütülmektedir. Örneğin, Belçika'daki bazı mimarlık fakültelerinde öğrenciler, tarihsel yapıların analizine dayalı saha çalışmaları yapmakta, mimarlık tarihi eğitiminde yalnızca ders kitaplarına dayalı anlatıların ötesine geçerek, yerinde gözlem ve belgelemeye dayalı çalışmalar yürütmektedir (Heynen & de Jonge, 2002).

Bu ülkelerde mimarlık tarihi eğitiminin diğer bir önemli özelliği, tarihsel bilgilerin tasarım sürecine nasıl entegre edilmesi gerektiği üzerine yapılan akademik tartışmalardır. Heynen (1999), tarih bilgisinin tasarım sürecine doğrudan uygulanması gerektiğini savunan yaklaşımların yanı sıra, tarih eğitiminin tasarım kararlarını belirleyen bir normatif çerçeve sunmak yerine, öğrencilerin tarihsel bilgiyi eleştirel bir süzgeçten geçirerek kullanmasını sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

Böylelikle, Belçika ve Hollanda'da mimarlık tarihi eğitimi, yalnızca geçmişi belgelemeye yönelik bir alan olmanın ötesine geçmiş ve tasarım süreciyle doğrudan bağlantılı bir eleştirel analiz aracı olarak yeniden yapılandırılmıştır. Heynen & De Jonge (2002)'nin vurguladığı gibi, bu ülkelerde mimarlık tarihi eğitimi, mimarlık pratiği ve kuramını besleyen, disiplinler arası bir alan olarak geliştirilmiş ve öğrencilerin çağdaş tasarım süreçleriyle tarih bilgisini bütünleştirmesine olanak tanıyacak bir model oluşturulmuştur.

3.6. Japonya'da Mimarlık Tarihi Eğitimi

Japonya'da mimarlık tarihi eğitimi, Batılı akademik modellerin etkisiyle şekillenmiş, ancak zamanla yerel bağlam ve mimarlık pratikleriyle iç içe geçmiş bir alan hâline gelmiştir. İlköğretim ve lise seviyelerinde öğrenciler, tarihî yapıları ziyaret ederek temel mimarlık bilgisi edinirken, akademik düzeyde mimarlık tarihi eğitimi daha disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Tokyo Üniversitesi³⁰, Kyoto

²⁸ History of Architecture and Urban Planning

²⁹ Urban Archipelago

³⁰ The University of Tokyo

Üniversitesi³¹ ve Tokyo Teknoloji Enstitüsü³² gibi önde gelen kurumlarda mimarlık tarihi dersleri, Batı mimarlık tarihi ve Japon mimarlık tarihi olarak iki ayrı kategoride ele alınmaktadır (Reynolds, 2002).

Modern Japon mimarlık tarihçiliğinin temelleri, Meiji Restorasyonu (1868) sonrasında Batılı eğitim sistemlerinin benimsenmesiyle atılmıştır. 1873 yılında kurulan İmparatorluk Mühendislik Koleji, İngiliz mimar Josiah Conder tarafından şekillendirilmiş ve öğrencilere Batı'nın Gotik, Neoklasik ve diğer üslupları öğretilmiştir. Conder'ın öğrencileri, mimarlık tarihini James Fergusson'un *A History of Architecture* adlı eseri üzerinden öğrenmiş, ancak Japon mimarlık tarihi başlangıçta müfredatta yer almamıştır. Japon mimarisi üzerine dersler ancak 1889 yılında müfredata eklenmiş, marangozluk alanında uzman Kigo Kiyoyoshi tarafından geleneksel yapı teknikleri öğretilmeye başlanmıştır (Reynolds, 2002).

Ito Chuta, modern Japon mimarlık tarihçiliğinin öncülerinden biri olarak kabul edilir. Ito'nun Budist tapınağı *Horyu-ji* üzerine yazdığı analizler, Batılı tarihsel metodolojileri Japon mimarlık tarihine entegre eden ilk akademik çalışmalar arasında yer almıştır (Reynolds, 2002). Ito, Batı ve Japon mimarlık tarihlerini karşılaştırarak, Japon mimarisinin küresel mimarlık tarihi içindeki yerini belirlemeye çalışmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında, Japon mimarlık tarihi eğitimi modernist düşüncelerle yeniden şekillendirilmiştir. Sigfried Gideon'un *Space, Time, and Architecture* ve Kenneth Frampton'ın (2020) *Modern Architecture: A Critical History* gibi Batılı metinleri Japon akademik çevrelerinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Kenzo Tange ve öğrencileri, Japonya'nın geleneksel estetik değerlerini modern betonarme yapı tasarımlarına entegre etmeye çalışmıştır (Reynolds, 2002).

Japonya'daki mimarlık tarihi eğitimi günümüzde disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Tokyo Üniversitesi ve Kyoto Üniversitesi gibi kurumlar, tarihsel analizleri yalnızca biçimsel ve üslupsal bir çerçevede ele almamakta, aynı zamanda mimarlık tarihini toplumsal ve kültürel bağlamlarıyla birlikte değerlendirmektedir. Örneğin, Fujimori Terunobu'nun (1993) *Modern Japon Mimarlığı*³³ adlı eseri, Japon modern mimarlığının gelişimini toplumsal süreçlerle ilişkilendirirken, Suzuki Hiroyuki ve Yamaguchi Hiroshi'nin (1993) *Erken Modern ve Çağdaş Mimarlık*³⁴ adlı çalışması erken modern ve çağdaş mimarlık arasındaki ilişkileri incelemektedir.

Günümüzde Japonya'daki mimarlık tarihi eğitimi, saha çalışmaları, belgeleme projeleri ve yapı koruma uygulamaları ile desteklenmektedir. Öğrenciler, geleneksel Japon yapılarını yerinde inceleyerek, restorasyon süreçleri ve yapı teknikleri hakkında doğrudan deneyim kazanmaktadır. Bununla birlikte, akademik programlarda Batı mimarlığı ve modern tasarımın hâlâ büyük bir yer kapladığı görülmektedir (Reynolds, 2002). Örneğin, Tokyo Teknoloji Enstitüsü ve Kyoto Üniversitesi'nde verilen mimarlık tarihi dersleri büyük ölçüde Avrupa ve ABD merkezli modernist akımlar üzerine odaklanmaktadır. Ancak son yıllarda Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın mimarlık tarihleri de müfredata dâhil edilmeye başlanmış ve küresel bir perspektif benimsenmiştir (Reynolds, 2002). Kyoto Üniversitesi *Mimarlık ve Mimari Mühendislik Bölümü*³⁵, hem lisans hem de lisansüstü düzeyde programlar sunmakta olup, mimarlık tarihi, tasarım kuramları ve koruma alanlarında bilimsel araştırmalara olanak sağlamaktadır. Mimarlık Tarihi Laboratuvarı, mimari yapılar ve bunların korunması, devamlılığı ve yeniden canlandırılması üzerine eğitim ve araştırmalar yürütmektedir (Kyoto University, n.d.-a). Kyoto Üniversitesi'nde verilen dersler, Avrupa, Asya ve Japonya'daki mimarlık tarihi geleneklerini tarihsel, sosyal, dini ve politik bağlamlarında ele almaktadır. Üniversitenin mimarlık tarihi eğitimi öğrencilere, mimari çeşitliliği, siyasi sistemler ve kültürel arka plan ile mimari mekân arasındaki ilişkiyi analiz etme becerisi kazandırmayı

³¹ Kyoto University

³² Tokyo Institute of Technology; Tokyo Teknoloji Enstitüsü, 1 Ekim 2024 tarihinde "Tokyo Tıp ve Diş Hekimliği Üniversitesi" (Tokyo Medical and Dental University) ile birleşerek "Tokyo Bilim Enstitüsü" (Institute of Science Tokyo) adını almıştır.

³³ Nihon no Kindai Kenchiku

³⁴ Kindai Gendai Kenchikushi

³⁵ Kenchikugaku Senkō

üstlenmiştir (Kyoto University OpenCourseWare, 2022). Ayrıca, üniversitedeki akademik çalışmalar, çağdaş Japon mimarlığındaki gelişmeleri sanat, kültür, politika ve ekonomi bağlamında değerlendirilerek eleştirel bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır (Kyoto University, n.d.-b). Tokyo Üniversitesi'nde mimarlık tarihi eğitimi, araştırma temelli bir yaklaşımla yürütülmektedir. Üniversitede, mimarlık tarihi ve kuramsi üzerine çeşitli akademik çalışmalar ve projeler yürütülmekte olup, bu çalışmalar Japonya'daki mimarlık tarihinin oluşum süreçlerini ve küresel bağlamdaki konumunu analiz etmeye odaklanmaktadır (Tokyo College, n.d.). Ayrıca, üniversite bünyesinde yer alan koleksiyonlar, Japon mimarlık tarihine dair geniş bir arşiv sunmakta ve bu alanda yapılan akademik araştırmalara kaynak sağlamaktadır (The University Museum, The University of Tokyo, n.d.). Tokyo Teknoloji Enstitüsü, mimarlık tarihi eğitiminde modern Japon mimarlığının gelişimini araştıran önemli bir merkezdir. Üniversitenin Mimarlık ve Yapı Mühendisliği Bölümü, mimarlık tarihi ve yapısal kuram üzerine derinlemesine çalışmalar yürütmektedir (Tokyo Institute of Technology, n.d.-a).

Japonya'daki mimarlık tarihi eğitimi, Batılı modellerin etkisi altında şekillenmiş olsa da, zamanla yerel mimari gelenekleri ve modernist akımları bir araya getiren özgün bir yapı kazanmıştır. Mimarlık tarihi yalnızca geçmişin belgelenmesi değil, aynı zamanda çağdaş mimarlık pratiğini anlamaya ve şekillendirmeye yönelik eleştirel bir araç olarak değerlendirilmektedir. Kyoto Üniversitesi'nin eleştirel ve disiplinler arası yaklaşımı, Tokyo Üniversitesi'nin araştırma odaklı projeleri ve Tokyo Teknoloji Enstitüsü'nün modern Japon mimarlığını tarihsel bağlamda değerlendiren çalışmaları, Japonya'daki mimarlık tarihi eğitiminin çok katmanlı yapısını gözler önüne sermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Mimarlık tarihi eğitimi, sanayi ülkelerinde farklı akademik ve pedagojik yaklaşımlar geliştirerek çeşitli modeller oluşturmuştur. Makalenin başında değerlendirilen Swenarton, Antoniades ve Frampton gibi kuramcıların tarih-tasarım ilişkisine dair vurguları, farklı ülkelerdeki eğitim modellerinde yansımalarını bulmaktadır. Bu bağlamda, kuramsal eğilimler ile uygulamadaki çeşitlilik arasında doğrudan bir karşılaştırma yapılabilir. Yapılan inceleme, mimarlık tarihi eğitiminin her ülkede farklı önceliklere sahip olduğunu ancak genel olarak dört temel eksenle şekillendiğini ortaya koymaktadır: disiplinler arası entegrasyon, tasarım pratiğiyle ilişki, metodolojik yaklaşım ve küresel tarih perspektifi.

Birincisi, mimarlık tarihi eğitiminin disiplinler arası yapısı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Almanya, Avusturya ve İsviçre'de mimarlık tarihi eğitimi, mühendislik, malzeme bilimi ve restorasyon gibi alanlarla entegre edilmiştir. Benzer şekilde, Japonya'da saha çalışmaları ve belgelemeye dayalı bir sistem benimsenmiş, geleneksel Japon mimarlığının korunmasına yönelik çalışmalar eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Buna karşın, İngiltere ve ABD'de mimarlık tarihi daha çok sanat tarihi ve eleştirel kuram ile ilişkilendirilmiştir. Bu ülkelerde, tarih eğitimi genellikle kuramsal düşünme ve eleştirel analiz odaklı ilerlemektedir. Fransa'da ise mimarlık tarihi eğitimi kültürel miras ve kent tarihiyle bağlantılı şekilde yapılandırılmış ve restorasyon politikalarıyla bütünleşmiştir.

İkincisi, mimarlık tarihi eğitiminin tasarım pratiğiyle ilişkisi ülkeden ülkeye değişiklik göstermiştir. Hollanda ve Belçika'da mimarlık tarihi, tasarım stüdyolarıyla entegre edilerek öğrencilerin tarih bilgisini tasarım süreçlerine yansıtmaları sağlanmıştır. Buna karşın, ABD ve İngiltere gibi ülkelerde tarih dersleri genellikle tasarım eğitiminden bağımsız bir şekilde sunulmuştur. Bu farklılık, mimarlık tarihi eğitiminin tasarım pratiğiyle ne ölçüde ilişkili olması gerektiği üzerine devam eden akademik tartışmaların bir sonucudur.

Üçüncüsü, metodolojik yaklaşım farklılıkları belirgin bir ayırım oluşturmuştur. Geleneksel olarak İngiltere ve Fransa, mimarlık tarihini kronolojik ve üslup analizi temelli bir modelle ele almıştır. Buna karşın, ABD'de Tafuri, Frampton ve Kostof gibi tarihçilerin geliştirdiği eleştirel tarih yaklaşımları, tarih bilgisinin ideolojik ve politik bağlamlarla birlikte okunması gerektirdiğini savunmuş, bu da tarih eğitiminin daha kuramsal ve felsefi bir temele oturmasını sağlamıştır. Japonya ve Almanya'da ise mimarlık tarihi eğitimi, teknik bilgilerle desteklenerek tarih bilgisinin restorasyon ve mühendislik

alanlarına uygulanmasına odaklanmıştır. Bu çeşitlilik, mimarlık tarihi eğitiminin salt bir bilgi aktarımının ötesine geçerek, farklı akademik yaklaşımlar ve metodolojiler üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Dördüncüsü, mimarlık tarihi eğitiminin küreselleşen perspektifi dikkat çekmektedir. Geleneksel olarak Batı merkezli bir tarih anlayışı öne çıkarken, son dönemde Belçika, Japonya ve ABD gibi ülkelerde mimarlık tarihi eğitimi küresel bir perspektifle yeniden yapılandırılmıştır. Çin, Hindistan, Afrika ve Latin Amerika'daki mimari hareketlerin tarihsel gelişimi daha fazla incelenmeye başlanmış, bu da mimarlık tarihi eğitiminin Batı merkezli paradigmadan uzaklaşmasına katkı sağlamıştır.

Bu çerçevede, sanayi ülkelerindeki mimarlık tarihi eğitimi, farklı metodolojik yaklaşımları benimsemekle birlikte, disiplinler arası entegrasyon, tasarım pratiğiyle bağlantı, metodolojik çeşitlilik ve küresel tarih perspektifi gibi ortak temalar etrafında şekillenmektedir (Tablo 1). Bu unsurlar, mimarlık tarihi eğitiminin gelecekte hangi yönde gelişmesi gerektiği konusunda önemli bir tartışma zemini sunmaktadır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgular, mimarlık tarihi eğitiminin nasıl daha etkin bir hale getirilebileceğine dair akademik tartışmalar için önemli bir temel sunmaktadır.

Tablo 1. Sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitimi karşılaştırması

Ülke	Tarih Eğitiminin Ana Çerçevesi	Öne Çıkan Üniversiteler	Disiplinler arası Entegrasyon - Tasarım Pratiğiyle Bağlantı	Öne Çıkan Yaklaşımlar ve Metodolojik Yaklaşım
Almanya, Avusturya, İsviçre	Disiplinler arası model, yapı teknolojisi ve kent morfolojisi ile entegrasyon	ETH Zürich, TU Wien	Mühendislik ve Restorasyon ile Entegre - Kısmen Entegre	Kronolojik analiz, disiplinler arası entegrasyon, Mühendislik Temelli, Batı Merkezli
İngiltere	Sanat tarihi ile bağlantılı, sınırlı uzmanlık programları	Edinburgh ve Keele Üniversiteleri	Sanat Tarihi ile Entegre - Bağımsız	Sanat tarihi perspektifi, eleştirel analiz eksikliği, Kronolojik ve Üslup Analizi, Batı Merkezli
Avustralya	Disiplinler arası yaklaşım, metodolojik çeşitlilik	Sydney ve Melbourne Üniversiteleri	Disiplinler Arası Çalışmalar - Tasarım Sürecine Katılım	Kültürel çalışmalar, kuramsal çeşitlilik, Kronolojik ve Küresel Perspektif

Tablo 1. Sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitimi karşılaştırması (devamı)

ABD	Tarih eğitimi kuramsal ve eleştirel kuramlara dayalı	Harvard, MIT, Columbia	Eleştirel Kuram ve Kültürel Çalışmalar - Bağımsız	Modernizm sonrası eleştirel tarih, tasarımdan bağımsız bilgi alanı, Eleştirel ve Kuramsal, Küresel Açılım Başladı
Belçika, Hollanda	Tasarım eğitimiyle bütünleşmiş, küresel tarih perspektifi	KU Leuven, TU Delft	Tasarım Stüdyolarıyla Entegre - Doğrudan Entegre	Tarih bilgisinin tasarımıyla entegrasyonu, saha çalışmaları, Küresel Tarih ve Sömürgecilik Çalışmalarına Açık
Japonya	Batı etkisiyle şekillenmiş, yerel mimari geleneklerle sentezlenmiş	Tokyo ve Kyoto Üniversiteleri	Saha Çalışmaları ve Belgeleme Temelli - Saha Çalışmaları ile Bağlantılı	Uygulamalı saha çalışmaları, yerel ve küresel tarih sentezi, Tarihsel ve Kültürel Bağlamlarla İnteraktif, Küresel Perspektif Benimseniyor
Fransa	Beaux-Arts sonrası dönüşüm, tipoloji ve kent tarihi ile entegrasyon	ENSBA, Paris-Belleville	Kültürel Miras ve Kent Tarihi ile Bütünleşik - Kentsel Planlama ile Bağlantılı	Tarih, tipoloji ve koruma arasındaki bağın güçlendirilmesi, Restorasyon Odaklı, Kültürel Miras Odaklı

Sanayi ülkelerinde mimarlık tarihi eğitimi, tasarım süreciyle ilişkisi bağlamında farklı yaklaşımlar sunmaktadır. İngiltere ve ABD gibi ülkelerde mimarlık tarihi genellikle sanat tarihi ve eleştirel kuram ile bağlantılı şekilde, tasarım pratiğinden bağımsız bir disiplin olarak ele alınmaktadır. Buna karşın, Hollanda ve Belçika'da mimarlık tarihi dersleri doğrudan tasarım stüdyolarıyla entegre edilerek, tarih bilgisinin tasarım sürecine aktif katkı sağlayıp sağlamayacağı sorusuna alternatif bir yanıt sunmaktadır. Almanya, Avusturya ve İsviçre'de tarih eğitimi daha teknik ve mühendislik odaklı bir yapıya sahipken, Fransa ve Japonya gibi ülkelerde tarih, koruma ve kentsel miras perspektifiyle daha çok işlenmektedir.

Bu farklı yaklaşımlar, mimarlık tarihi eğitiminin nasıl bir işlev görmesi gerektiği konusunda tüm dünya çapında ortak bir mutabakat olmadığını göstermektedir. Kimileri mimarlık tarihinin tasarım süreciyle entegrasyonunun öğrencilere yaratıcı bir bakış kazandırdığını savunurken, kimileri de tarih bilgisinin tasarım kararlarını kısıtladığını ve yaratıcılığı baskıladığını iddia etmektedir. Örneğin, Rainer Banham (1960), mimarlık tarihi eğitiminin gereksiz olduğunu, geçmişe aşırı bağlı kalmanın yenilikçi düşünmeyi engelleyebileceğini öne sürerken; Anthony Antonides ve Kenneth Frampton, tarih bilgisinin çağdaş tasarım süreçlerine katkı sağladığını ve eleştirel düşüncüyü geliştirdiğini savunmaktadır. Bu tartışmalar, farklı mimarlık tarihi eğitim modellerinin zamana ve ihtiyaçlara göre şekillendiğini göstermektedir.

Sanayi ülkelerinde yaşanan gelişmeler, mimarlık tarihi eğitiminin yalnızca biçimsel analizlerden ibaret olmaması gerektiğini ve farklı disiplinlerle bütünleşerek zenginleşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ortak nokta, tarih eğitiminin sadece üslup ve kronolojiye dayalı olarak ele alınmaması gerektiğidir. Her ne kadar uygulama biçimleri farklı olsa da, mimarlık tarihinin yalnızca geçmişi belgeleme amacı taşımaması gerektiği ve mimarlık pratiğine doğrudan veya dolaylı bir katkı sunması gerektiği konusunda genel bir farkındalık oluşmuştur. Özellikle tasarım odaklı eğitimi benimseyen ülkelerde, tarih derslerinin yalnızca bir bilgi aktarımı aracı olmanın ötesinde, tasarımcıların düşünsel altyapısını güçlendiren bir kaynak olarak değerlendirildiği görülmektedir. Buna karşın, tarih eğitiminin tasarım sürecine entegre edilmesinin nasıl bir etki yaratacağı konusundaki tartışmalar sürmektedir.

Bu noktada, Türkiye için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği sorusu önem kazanmaktadır. Geleneksel olarak Türkiye’de mimarlık tarihi eğitimi, kronolojik ve üslup analizi odaklı bir yaklaşım benimsemiş ve genellikle tasarım pratiğinden bağımsız tutulmuştur. Ancak dünyadaki gelişmeler ve mimarlık eğitimindeki yeni yaklaşımlar göz önüne alındığında, mimarlık tarihi derslerinin tasarım stüdyoları ve uygulamalı eğitim ile daha bütünleşik bir yapıya kavuşturulması gerektiği zengin bir tarihi eser hazinesine sahip olan Türkiye için doğru bir adım oluşturacağı muhtemeldir. Bunun yanı sıra, Batı merkezli tarih yazımından uzaklaşan ve daha küresel bir perspektif sunan eğitim modellerinin incelenmesi ve bu modellerden dersler çıkarılması, Türkiye’de mimarlık tarihi eğitiminin gelişimi için yararlı olabilir.

Kısa vadede, Türkiye’de mimarlık tarihi derslerinin tasarım stüdyolarıyla daha bütüncül bir biçimde ilişkilendirilmesi, tarih bilgisinin öğrenciler açısından daha üretken ve işlevsel hâle gelmesini sağlayabilir. Bu kapsamda, tarih derslerinde tasarım stüdyolarıyla eşgüdümlü olarak yürütülebilecek ortak proje temalarının geliştirilmesi; stüdyo süreçlerine entegre edilecek tarihî bağlam analizleri; tarihi yapıların 3D modelleme teknikleriyle değerlendirilmesi ve tarih derslerine yönelik stüdyo ziyaretlerinin planlanması gibi pedagojik stratejiler önerilebilir. Bu tür yaklaşımlar, öğrencilerin hem tarihsel bilincini hem de tasarımsal reflekslerini eş zamanlı olarak besleyerek, mimarlık tarihinin eğitsel rolünü yalnızca teorik bir alanla sınırlı bırakmadan, tasarım pratiğiyle doğrudan temas kurabilen bir öğrenme zemini oluşturabilir.

Öte yandan, mimarlık tarihi bilgisi yalnızca geçmişten “ders çıkarma” amacıyla değil, daha çok bugünü anlamaya ve mimari düşüncenin zamansal derinliğini kavramaya yönelik bir araç olarak değerlendirilebilir. Sanayi ve modern toplumların ihtiyaçlarını karşılayan mimari çözümler, çoğunlukla tarihsel tekrarlar yerine, güncel bağlamlara özgü yeni tasarımlar gerektirmektedir. Bu nedenle, mimarlık tarihine yalnızca bir örnekler deposu olarak yaklaşmak yerine, geçmiş ile güncelin süreklilik ve kopuş ilişkisini anlamaya dönük bir düşünsel zemin olarak yaklaşmak faydalı olacaktır. Böyle bir yaklaşım, yalnızca günümüzü değil, geleceği de sorgulayan eleştirel bir bilinç geliştirilmesini destekleyecektir.

Sonuç olarak, mimarlık tarihi eğitimi konusunda tek bir doğru model bulunmamakta ve her ülke tarih eğitimini kendi akademik gelenekleri ve mesleki pratikleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Ancak sanayi ülkelerindeki deneyimler, mimarlık tarihi eğitiminin yalnızca geçmişi belgeleyen bir alan olarak ele alınmaması ve mimarlık disiplininin diğer bileşenleriyle etkileşim içinde olması gerektiğini göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem & Purpose

Architectural history education has been a subject of ongoing debate in architectural pedagogy, particularly regarding its role, scope, and integration with design practice. While some scholars argue that historical knowledge is essential for architects to develop a critical understanding of their discipline, others claim that an excessive focus on historical analysis may hinder creativity and innovation. The primary objective of this study is to examine how architectural history education is structured in industrialized countries, identifying the theoretical foundations and practical implications of different educational models.

The research explores key questions, including: How is architectural history education conceptualized in different industrialized nations? To what extent is it integrated with architectural practice? What are the dominant theoretical and methodological approaches shaping this field? By addressing these questions, the study aims to provide a comprehensive analysis of the ways in which architectural history education contributes to architectural thought and practice, while also identifying emerging trends and challenges in the field.

Methodology

This study employs a comparative analysis of architectural history education in industrialized countries, including the United Kingdom, the United States, Germany, France, Japan, the Netherlands, Belgium, Austria, and Switzerland. The comparative analysis focuses on how history education is positioned within architectural curricula, whether it is integrated with design studios or treated as an independent theoretical discipline, and how interdisciplinary approaches influence historical studies.

In addition, a literature review has been conducted to examine existing scholarly debates on the role of architectural history education. The works of prominent theorists such as Kenneth Frampton, Mark Swenarton, Anthony Antoniades, Rainer Banham, and Manfredo Tafuri are analyzed to understand different perspectives on historical pedagogy. This methodological framework allows for a systematic evaluation of the advantages and limitations of various educational paradigms.

Findings

The findings reveal significant variations in the structure and methodology of architectural history education across industrialized countries.

In the United Kingdom and the United States, architectural history is generally treated as an independent discipline, closely associated with art history and critical theory. History courses are predominantly focused on the intellectual and theoretical dimensions of architecture rather than its direct application in design studios.

In the Netherlands and Belgium, architectural history is more closely integrated with design education, allowing students to engage with historical knowledge in a way that directly informs contemporary architectural practice.

Germany, Austria, and Switzerland emphasize a technical and engineering-oriented approach, where architectural history education is linked to structural and material studies. This approach is particularly evident in institutions such as ETH Zürich and TU Wien, where historical studies intersect with building conservation and restoration.

France and Japan adopt a heritage-oriented model, in which architectural history is closely related to urban conservation and historical preservation. History courses are framed within broader cultural and social contexts, reflecting a commitment to the protection and adaptation of historical structures.

Despite these differences, a common trend observed in most countries is a shift away from purely chronological and stylistic approaches, moving toward interdisciplinary methodologies that emphasize contextual analysis, critical thinking, and historical interpretation beyond formal aesthetics. While some countries integrate history education with contemporary design problems, others maintain a strict division between architectural history and design studios.

Conclusions and Recommendations

The study highlights the absence of a universal approach to architectural history education in industrialized countries. Instead, history education varies significantly depending on national academic traditions and institutional priorities. The analysis suggests several key recommendations for improving architectural history pedagogy:

- 1. Encouraging interdisciplinary collaboration by integrating history courses with fields such as urban studies, structural engineering, and conservation science.*
- 2. Emphasizing critical engagement with history, rather than limiting architectural history education to stylistic analysis and chronological categorization.*
- 3. Developing pedagogical models that bridge the gap between historical knowledge and contemporary design challenges, enabling students to apply historical insights to their creative practice.*
- 4. Expanding the scope of architectural history education beyond the traditional Western canon, incorporating non-Western and global perspectives to foster a more inclusive and comprehensive understanding of architectural developments.*

In the context of Türkiye, the study suggests the need to reevaluate the traditional approach to architectural history education, which has predominantly relied on chronological and stylistic analysis. Given the trends in industrialized nations, it would be beneficial for Turkish architectural education to adopt more integrated and interdisciplinary models, aligning historical studies with contemporary architectural and urban issues.

Ultimately, this study underscores the dynamic and evolving nature of architectural history education. While there is no singular best practice, the comparative analysis demonstrates that history education is most effective when it is critically engaged with contemporary design discourse, interdisciplinary methodologies, and a global perspective on architectural heritage.

Yazar Katkı Beyanı

A. Fikir ve Kurgu B. Literatür İncelemesi C. Yazım
D. Veri Toplama E. Analiz F. Eleştirel İnceleme

Aras KAHRAMAN: A/B/C/D/E/F

KAYNAKLAR

- Akkach, S. (2001). *Useful Obsessions: Architecture as Cultural Critique*. Manuscript.
- Anderson, R. L. (1949). The function of history in architectural education. *Journal of Architectural Education*, 4(1), 30-35.
- Anderson, S. (1999). Architectural history in schools of architecture. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 58(3), 282-290.
- Antoniades, A. C. (1992). *Poetics of architecture: Theory of design*. Van Nostrand Reinhold.
- Banham, R. (1960). *Theory and Design in the First Machine Age*. Architectural Press.
- Bergdoll, B. & Thomine, A. (2002). Teaching architectural history in France: A shifting institutional landscape. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(4), 509-518.
- Chafee, R. (1977). The teaching of architecture at the école des Beaux-Arts. In A. Drexler (Ed.), *The Architecture of the École des Beaux-Arts* (pp. 61-109). New York: The Museum of Modern Art.
- Chastel, A. (1990). L'Invention de l'Inventaire [Envanterin Keşfi]. *Revue de l'Art*, 87, 5-11.
- Collins, P. (1998). *Changing ideals in modern architecture, 1750-1950*. McGill-Queen's Press - MQUP.
- Colquhoun, A. (1981). *Essays in Architectural Criticism: Modern Architecture and Historical Change*. MIT Press.
- Columbia University. (n.d.). *Architecture History I*. Graduate School of Architecture, Planning and Preservation. <https://www.arch.columbia.edu/courses/13598-243-architecture-history-i>
- Conway, H., & Roenisch, R. (1994). *Understanding Architecture: An Introduction to Architecture and Architectural History*. Routledge.
- De Jonge, K. (2000). Architectural history in Belgium: A disciplinary and educational perspective. *Architectural Histories*, 6(2), 145-160.
- École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville. (n.d.-a). *Cursus*. <https://www.paris-belleville.archi.fr/trainings/cursus/?lang=en>
- École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville. (n.d.-b). *Programme détaillé – semestre 1 (2023-2024)*. <https://www.paris-belleville.archi.fr/app/uploads/2023/09/PROGRAMME-DETAILLE-sem-1-2023-24.pdf>
- École Nationale Supérieure d'Architecture de Paris-Belleville. (n.d.-c). *DSA Architecture et Patrimoine*. <https://www.paris-belleville.archi.fr/trainings/specialisation/dsa-architecture-et-patrimoine/?lang=en>
- ETH Zürich. (2024). *Department of Architecture - History and Theory*. <https://arch.ethz.ch/en/departement/geschichte.html>
- Foucault, M. (1999). *Bilginin arkeolojisi* (V. Urhan, Çev.). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Frampton, K. (1983). Towards a critical regionalism: Six points for an architecture of resistance. In H. Foster (Ed.), *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture* (pp. 16-30). Port Townsend, WA: Bay Press.
- Frampton, K. (2020). *Modern architecture: A critical history* (5th ed.). Thames & Hudson.
- Frampton, K., & Latour, A. (1980). Notes on American architectural education from the end of the nineteenth century until the 1970s. *Lotus*, 27, 9-15.

- Fujimori, T. (1993). *Nihon no Kindai Kenchiku* [Modern Japon Mimarlığı]. Tokyo: Iwanami Shoten.
- Ghent University. (n.d.-a). *Theory and History of Architecture Research Group*. <https://www.ugent.be/ea/architectuur/en/research/research-groups/theory-and-history-of-architecture>
- Giedion, S. (1968). *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition*. Harvard University Press.
- Gropius, W. (1971). Programme of the Staatliches Bauhaus in Weimar', (1919). *Programmes and manifestoes on Twentieth-Century Architecture*.
- Harvard University. (n.d.). *Department of History of Art and Architecture*. <https://haa.fas.harvard.edu/>
- Hays, K. M. (1995). *Modernism and the Posthumanist Subject: The Architecture of Hannes Meyer and Ludwig Hilberseimer*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Heynen, H. (1999). *Architecture and Modernity: A Critique*. MIT Press.
- Heynen, H., & de Jonge, K. (2002). The teaching of architectural history and theory in Belgium and the Netherlands. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(3), 335-345.
- Historic England. (2025). *Historic England Archive*. <https://historicengland.org.uk>
- Howard, D. (2002). Teaching architectural history in Great Britain and Australia: Local Conditions and Global Perspectives. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(3), 346-354.
- Jencks, C. (1986). *What is post-modernism?*. Academy Editions.
- Johnson, P. A. (1994). *The Theory of Architecture: Concepts Themes & Practices*. John Wiley & Sons.
- Kostof, S. (1995). *A History of Architecture: Settings and Rituals*. Oxford University Press.
- KU Leuven. (n.d.). *History, Theory and Criticism of Architecture*. <https://architectuur.kuleuven.be/departementarchitectuur/english/research-projects/history-theory-and-criticism-of-architecture>
- Kyoto University OpenCourseWare. (2022). *History of World Architecture*. https://ocw.kyoto-u.ac.jp/en/syllabus/?act=detail&syllabus_id=tech_5179&year=2022
- Kyoto University. (n.d.-a). *History of Architecture*. <https://www.ar.t.kyoto-u.ac.jp/en/information/laboratory/history/index.html>
- Kyoto University. (n.d.-b). *Architectural History, Theory, and Criticism*. <https://www.ar.t.kyoto-u.ac.jp/en/information/laboratory/Criticism>
- Leach, A. (2015). *Mimarlık tarihi nedir?* (H. Doğan, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Macarthur, J. (2000). Some thoughts on the canon and exemplification in architecture. *Form/Work: An Interdisciplinary Journal of Design in the Built Environment*, 5, 33-45.
- Marantz, É. (Ed.). (2022). *L'Atelier de la Recherche. Annales d'Histoire de l'Architecture #2020 et 2021#*: Travaux des jeunes chercheurs en histoire de l'architecture. Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne, HiCSA. https://hicsa.pantheonsorbonne.fr/sites/default/files/2023-08/marantz_2021_01book.pdf
- Massachusetts Institute of Technology. (n.d.). *History, Theory, and Criticism of Architecture and Art*. Department of Architecture. <https://architecture.mit.edu/history-theory-criticism>
- Matrix Feminist Design Co-operative. (2022). *Making space: Women and the man-made environment* (J. Boys, Ed.). Verso.
- Mies van der Rohe, L. (1941). *The Philosophy Underlying the Teaching in Our Schools of Architecture*. *The Octagon*, (February), 7.
- Moholy-Nagy, S. (1967). Architectural history and the student architect—A symposium. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 26(3), 178-180.
- Morgenthaler, H. (1995). Chronology versus System: Unleashing the creative potential of architectural history. *Journal of Architectural Education* (1984-), 48(4), 218-226.
- Necipoğlu, G. (2015). *Gülru Necipoğlu'yla 'Türkiye'de Mimarlık ve Mimarlık Tarihi Eğitimi' üzerine*. 5Harfliler. <https://www.5harfliler.com/gulru-necipogluyla-turkiyede-mimarlik-ve-mimarlik-tarihi-egitimi-uzerine/>

- Neumann, D. (2002). Teaching the history of architecture in Germany, Austria, and Switzerland: "Architekturgeschichte" vs. "Bauforschung". *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(3), 370-380.
- Pérouse de Montclos, J. M. (1988). *Architecture: Méthode et Vocabulaire* [Mimarlık: Yöntem ve Terimler]. Paris: Editions du Patrimoine.
- Pevsner, N. (2025). *Pevsner Architectural Guides Online*. <https://yalebooks.co.uk/pevsner-architectural-guides/>
- Reynolds, J. M. (2002). Teaching architectural history in Japan: Problems and perspectives. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(3), 350-365.
- Rossi, A. (2006). *Şehrin Mimarisi* (N. Gürbilek, Çev.). Kanat Yayınları.
- Summerson, J. (1980). *The Classical Language of Architecture*. MIT Press.
- Suzuki, H. & Yamaguchi, H. (Ed.). (1993). *Kindai Gendai Kenchikushi* [Erken Modern ve Çağdaş Mimarlık]. Tokyo: Shokokusha.
- Swenarton, M. (1987). The role of history in architectural education. *Architectural History*, 30, 201-215.
- Tafuri, M. (1980). *Theories and History of Architecture*. New York: Harper & Row.
- The University Museum, The University of Tokyo. (n.d.). *History of Architecture*. Erişim tarihi: 20 Şubat 2025, https://www.um.u-tokyo.ac.jp/academics/collection_14_History%20of%20Architecture_en.html
- Tokyo College. (n.d.). *Making World Architecture History in Japan*. <https://www.tc.u-tokyo.ac.jp/en/research/5615/>
- Tokyo Institute of Technology. (n.d.-a). *Architecture and Building Engineering Graduate Major*. <https://www.titech.ac.jp/english/0/prospective-students/graduate-majors/arch>
- TU Delft. (n.d.-a). *History of architecture and urban planning*. Delft University of Technology. <https://www.tudelft.nl/en/bk/over-faculteit/afdelingen/architecture/organisatie/groepen/history-form-and-aesthetics/history-of-architecture-and-urban-planning>
- TU Delft. (n.d.-b). *History of architecture and urban planning studio*. Delft University of Technology. <https://www.tudelft.nl/onderwijs/opleidingen/masters/aubs/msc-architecture-urbanism-and-building-sciences/master-tracks/architecture/programme/studios/history-of-architecture-and-urban-planning>
- TU Wien. (2024). *Institute for History of Art, Building Archaeology and Restoration*. <https://ar.tuwien.ac.at/en/faculty/Institutes/Institute-of-History-of-Art-Building-Archaeology-and-Restoration>
- Université Libre de Bruxelles. (n.d.). *Histoire de l'architecture: Des origines à la fin du XIXe siècle* <https://www.ulb.be/fr/programme/2025-arch-y302>
- Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne. (n.d.-a). *Master parcours Architecture, ville, paysage: histoire et patrimoine (AVP) (FI)*. <https://formations.panthéonsorbonne.fr/fr/catalogue-des-formations/master-M/master-histoire-de-l-art-KBUVEDV2/master-parcours-architecture-ville-paysage-histoire-et-patrimoine-avp-fi-KBUVFUM2.html>
- Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne. (n.d.-b). *Master parcours Histoire de l'Architecture (finalité Recherche)*. [https://formations.panthéonsorbonne.fr/plugins/odf-web/odf_content/subprogram-subprogram1-master-parcours-histoire-de-l-architecture-finalite-recherche-fr/Master%20parcours%20Histoire%20de%20l'Architecture%20\(finalit%C3%A9%20Recherche\).pdf](https://formations.panthéonsorbonne.fr/plugins/odf-web/odf_content/subprogram-subprogram1-master-parcours-histoire-de-l-architecture-finalite-recherche-fr/Master%20parcours%20Histoire%20de%20l'Architecture%20(finalit%C3%A9%20Recherche).pdf)
- University of Edinburgh. (2023). *Our History*. <https://ourhistory.is.ed.ac.uk>
- Upton, D. (1998). *Architecture in the United States*. New York: Oxford University Press.
- Watkin, D. (1980). *The Rise of Architectural History*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wright, G. (1990). History for Architects. In G. Wright & J. Parks (Eds.), *The History of History in American Schools of Architecture 1865-1975* (pp. 13-52). New York: Buell Center Books in American Architectural History.
- Zevi, B. (1951). *Architettura e storiografia*. Milan: Einaudi.